

EVALUAREA BARIERELOR PARTICIPĂRII POLITICE A ROMILOR DIN ROMÂNIA

Septembrie 2009

Institutul Național Democrat (NDI) este o organizație nonprofit, nonpartizană, nonguvernamentală care sprijină instituțiile și practicile democratice din întreaga lume de mai bine de douăzeci de ani. Încă de la înființarea sa, în 1983, NDI și partenerii săi locali au lucrat la înființarea și întărirea organizațiilor politice și civice, la protejarea alegerilor și promovarea participării cetățenilor, au susținut transparența și responsabilitatea în guvernare. Cu angajați și voluntari practicanți ai politicii din mai mult de 10 de țări, NDI aduce împreună oameni și grupuri pentru a împărtăși idei, cunoștințe, experiențe și expertiză. Partenerii se bucură de o largă expunere la cele mai bune practici în dezvoltarea democratică internațională care pot fi adaptate nevoilor din țara lor. Abordarea multinațională a NDI întărește mesajul conform căruia, deși nu există un singur model democratic, anumite principii esențiale sunt comune tuturor democrațiilor.

Activitatea Institutului sprijină principiile păstrate cu sfințenie în Declarația Universală a Drepturilor Omului. De asemenea, promovează dezvoltarea canalelor instituționalizate de comunicare între cetățeni, instituții politice și oficiali aleși și întărește capacitatea acestora de a îmbunătăți calitatea vieții pentru toți cetățenii. Pentru mai multe informații despre NDI, vă invităm să accesați www.ndi.org.

NDI dorește să mulțumească National Endowment for Democracy și Open Society Institute pentru sprijinul financiar acordat.

Opiniile exprimate în prezentul raport nu reprezintă neapărat opiniile National Endowment for Democracy sau ale Open Society Institute și nici ale vreunui dintre membrii personalului organizațiilor mai sus menționate.

CUPRINS

LISTA ACRONIMELOR.....	ii
SUMAR	iii

EVALUAREA BARIERELOR PARTICIPĂRII POLITICE A ROMILOR DIN ROMÂNIA

I. INTRODUCERE	1
A. Scopul și obiectivele evaluării.....	1
B. Contextul politic și al programului	2
C. Abordare și metodologie.....	4
II. Constatări	6
A. Cadru legal.....	6
B. Structurile guvernamentale și legislative	12
C. Partidele politice	19
D. Societatea civilă.....	24
E. Opinia publică și comunitățile de romi	26
III. RECOMANDĂRI	30
A. Guvernul și Parlamentul României	30
B. Partidele politice	32
C. Societatea civilă.....	33
D. UE/Comunitatea Internațională	35
IV. CONCLUZII	37

ANEXE

- I. Prezentarea programului NDI pentru romi**
- II. Biografii ale membrilor echipei de evaluare**
- III. Întrunirile misiunii de evaluare și interviuri**
- IV. Rezultatele focus grupurilor**

LISTA ACRONIMELOR

APD	Asociația Pro Democrația
BJRs	Birouri Județene pentru Romi
CeRe	Centrul de Resurse pentru Participare Publică
CSO	Organizație a Societății Civile
CE	Comisia Europeană
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
UE	Uniunea Europeană
MP	Membru al Parlamentului
ANR	Agencia Națională pentru Romi
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
ONG	Organizație nonguvernamentală
NDI	Institutul Național Democrat pentru Afaceri Internaționale
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSI	Open Society Institute
PD-L	Partidul Democrat-Liberal
PES	Partidul Socialiștilor Europeni
PNL	Partidul Național Liberal
PSD	Partidul Social Democrat
PRPE	Partida Romilor Pro Europa sau Partida Romilor
UDMR	Uniunea Democrată Maghiară din România
ONU	Organizația Națiunilor Unite

SUMAR

Romii reprezintă cea mai numeroasă minoritate din Europa Centrală și de Est și, cu toate acestea, ei rămân grupul cel mai sărac și marginalizat din punct de vedere social, în mare măsură exclus din dezvoltarea politică și economică a regiunii. Deși capacitatea populației rom de a se implica în viața civică și politică a crescut vizibil în ultimii zece ani, aceștia încă întâmpină obstacole la obținerea influenței politice. În România, unde populația romă însumează aproximativ un milion¹ cea mai mare din Europa – aceștia se confruntă cu provocări majore în ceea ce privește participarea politică, în ciuda faptului că au fost făcuți câțiva pași importanți în vederea unei mai bune includeri a acestora. Alte state se confruntă cu provocări similare, dacă nu chiar mai mari, în ceea ce privește atitudinea anti-romă care predomină în regiune.

Pentru a înțelege mai bine barierele motivaționale și instituționale cu privire la includerea romilor și participarea politică a acestora, Institutul Național Democrat pentru Afaceri Internaționale (NDI) a desfășurat o evaluare în România în perioada cuprinsă între martie și iulie 2009, cu finanțare din partea National Endowment for Democracy (NED) și a Open Society Institute (OSI). Această inițiativă a fost o continuare a misiunilor de evaluare realizate de NDI în 2003 în Bulgaria, România și Slovacia, în urma cărora au fost elaborate strategii pentru includerea romilor în politică. Constatările și recomandările misiunilor desfășurate în 2003 au reprezentat baza următoarelor programe ale NDI în regiune, menite să pună la dispoziția romilor instrumentele necesare pentru a se implica în viața politică și civică.

Pentru evaluarea din 2009 NDI a elaborat o varietate de instrumente cantitative și calitative, inclusiv desk research (colectarea și verificarea datelor secundare), sondaje de opinie și focus grupuri (sondajul și focus grupurile au fost realizate de CURS), interviuri precum și o serie de întâlniri cu experți în domeniu din România. Prin utilizarea acestor date NDI a urmărit să evalueze evoluția din ultimii șase ani și barierele care există încă în calea participării politice, precum și să formuleze recomandări pentru a crește influența romilor asupra politicilor care iau în considerare și abordează aceste bariere.

În evaluarea barierelor din calea participării politice a romilor, NDI a studiat cinci aspecte:

¹ Numărul oficial de 535 000 romi se bazează pe recensământul din 2002, dar sunt cunoscute problemele de informare incorectă. Estimările neoficiale ajung până la

două milioane, conform Comisiei Helsinki. În scopul acestui raport, NDI va folosi cifra de un milion, care se apropie de estimarea Uniunii Europene (UE) între 1.1 și

1.5 milioane. În condițiile în care populația României numără în prezent mai mult de 21 milioane, asta înseamnă că minoritatea romă ajunge la 5% din totalul

populației.

1) cadrul legal care garantează și protejează participarea minorităților; 2) accesul la structurile guvernamentale și legislative; 3) rolul partidelor politice în afilierea și promovarea intereselor romilor; 4) societatea civilă ca mijloc pentru lobby și advocacy; 5) opinia cetățenilor romi și neromi, precum și structuri sociale în cadrul comunității rome. Printre constatările NDI se numără următoarele:

Sistemul de protecție juridică a drepturilor omului în România este bine pus la punct și nu pare să fie principala barieră în calea participării politice sau a dezvoltării socio-economice a romilor. Cu toate acestea, întrebările legate de conformitate, implementare și aplicare stânenesc cantitatea și calitatea participării romilor. De exemplu, prevederile Constituției României acordă minorităților etnice dreptul de a avea cel puțin un reprezentant în Parlament; cu toate acestea legile subsidiare cu privire la înregistrarea partidelor, alegeri, precum și cu privire la finanțarea pentru organizațiile minorităților naționale au, combinat, un impact negativ asupra capacității romilor de a câștiga o reprezentare aflată într-un raport mai bun cu numărul populației. De asemenea, aceste legi inhibă competiția politică deschisă pentru participanții romi la vot, diminuând astfel responsabilitatea partidului/formațiunii politice care ocupă singura poziție destinată romilor, în acest caz *Partida Romilor Pro Europa* (Partida Romilor), care a monopolizat mandatul legislativ al romilor timp de mai bine de zece ani.

Reforma din 2008 cu privire la alegerile parlamentare din România, care au suferit o schimbare de la sistemul de reprezentare proporțională pe bază de listă de partid la un sistem proporțional bazat pe circumscripții uninominale², nu a condus la un beneficiu semnificativ pentru romii care doreau să candideze, dar nici nu a impus bariere majore în demersul lor către reprezentarea aleasă. Aceasta ar putea conduce, în timp, la o mai strânsă legătură între comunitățile rome și reprezentanții aleși ai acestora – indiferent de etnie – care acum trebuie să aibă în vedere voturile dintr-o singură circumscripție pentru a fi realeși.

Strategia Națională a României³, elaborată în 2001 ca răspuns la criticile internaționale și discuțiile cu comunitatea romă, a definit strategia generală a guvernului cu privire la îmbunătățirea condițiilor socio-economice ale romilor. Scopul cel mai important al acesteia a fost ca România să se afle în conformitate cu standardele internaționale în ceea ce privește drepturile minorităților, conform comunicărilor Consiliului Europei, a Organizației Națiunilor Unite (ONU) și Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Din nefericire, în principal din cauza lipsei de fonduri, apartenenței instituționale și inconsecvenței conducerii Strategia nu a fost implementată în măsura în care populația romă anticipase. Nici nu a fost folosită eficient, ca un catalizator pentru dezvoltarea politicilor publice și controlului executiv. În egală măsură, mulți romi au fost dezamăgiți de progresul făcut prin Planul Național de Acțiune, parte din angajamentul

² În sistemul de reprezentare proporțională din România, partidele politice propuneau liste închise de candidați pentru a fi aleși, și erau alocate locuri pentru fiecare partid în mod proporțional, conform cu numărul voturilor primite. În noul sistem, candidații individuali sunt aleși de alegători pentru a reprezenta circumscripții uninominale. Totuși, în a doua etapă, în circumscripțiile în care candidații nu au obținut 50%+1 din voturi, locurile sunt alocate proporțional în funcție de numărul de voturi obținute de toate partidele care au trecut pragul în fiecare județ și în țară.

³ În mod oficial, Strategia Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor.

României față de Decada de Incluziune a Romilor⁴, un alt instrument de dezvoltare a politicilor insuficient folosit.

În ceea ce privește structurile sale guvernamentale și legislative, România este o democrație stabilă, cu instituțiile politice necesare și cu un parlament care este relativ deschis și transparent. Cu toate acestea, la toate nivelurile, persistă percepția de corupție și neasumare a responsabilității. Deși consiliile locale sunt mai accesibile candidaților romi, activiștilor și alegătorilor decât structurile naționale și de județ⁵, eficiența acestora în a deservi interesele comunităților de romi este inegală.

Există numeroase entități în cadrul administrației centrale care se ocupă de aspectele legate de minorități. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) garantează implementarea legislației cu privire la tratamentul egal al tuturor cetățenilor și s-a dovedit a fi o agenție guvernamentală credibilă. Din păcate însă, este în continuare insuficient folosită pentru ca romii să-și rezolve plângerile și să obțină schimbări ale sistemului. Ministere individuale responsabile pentru educație, sănătate și muncă, printre alte domenii, se ocupă, la rândul lor, de aspecte legate de minorități, în special cu cele ale minorității rome, însă le lipsește o bună coordonare. În egală măsură, Agenția Națională pentru Romi (ANR), care este responsabilă pentru supravegherea implementării Strategiei Naționale nu și-a putut îndeplini eficient rolul ca urmare a unei conduceri foarte politizate, care a suferit constante răsturnări de situații, ca urmare a lipsei planificării strategice pe termen lung, a activității insuficient finanțate și a lipsei de autoritate în cadrul guvernului. Birourile Județene pentru Romi (BJR) au fost însărcinate cu organizarea și desfășurarea activităților de sprijinire a Strategiei, dar au performanțe variabile ca urmare a politizării excesive și a lipsei sprijinului național.

O punte de legătură mai eficientă între administrația locală și comunitățile de romi este reprezentată de mediatorii din domeniul educației și sănătății, care se concentrează pe problemele de zi cu zi ale comunităților și lucrează îndeaproape cu experții romi numiți în cadrul primăriilor. Pentru că provin din comunități de romi, aceștia se bucură de multă încredere și sunt percepuți ca fiind mai puțin politizați. Din nefericire, volumul mare de muncă, împreună cu lipsa sprijinului și a dezvoltării profesionale au limitat impactul acestora.

Printre principale partidele politice, una dintre cele mai importante provocări legate de evaluarea participării romilor este lipsa datelor, de vreme ce nu există mecanisme pentru a identifica numărul romilor aleși în administrația locală, numărul sau repartizarea sprijinului romilor sau eficiența sprijinului comunităților rome. Mai mult decât atât, o problemă mai mare este lipsa de încredere și percepția negativă a partidelor politice, ce divizează toate comunitățile etnice din țară, rome și nerome, în egală măsură. Partidele fac foarte puțin sub aspectul sprijinirii comunităților rome și sunt văzute ca surse de răspândire a corupției și cumpărare a voturilor. Chiar și Partida Romilor a pierdut din

⁴ Decada de Incluziune a Romilor este o inițiativă internațională lansată în 2005 pentru a îmbunătăți statutul socio-economic și incluziunea socială a romilor. Alăturând 12 guverne din centrul și estul Europei, societatea civilă romă, și organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale, Decada caută să accelereze progresul în ceea ce privește creșterea bunăstării romilor în patru domenii prioritare (educație, loc de muncă, locuințe și sănătate) luând în același timp în considerare problemele legate de sărăcie, discriminare și reducerea diferențelor la plată în funcție de sex.

⁵ Un județ este o diviziune administrativă în România, adeseori tradusă în limba engleză "county"

sprijinul romilor și nu dispune de o platformă puternică pentru a-și recâștiga alegătorii din cadrul minorității pe care o reprezintă.

Partidele nu par să dispună de un număr semnificativ de candidați romi, deși în lipsa unor date clare, acestea pot fi doar presupuneri. Mai mult decât atât, partidele dominante au rețineri în a oferi sprijin deplin candidaților romi care candidează pentru a le reprezenta, pentru a nu pierde sprijinul propriilor alegători neromi. În timp ce focus grupurile utilizate de NDI au arătat că etnia unui candidat este un aspect controversat pentru unii, majoritatea respondenților consideră că etnia unui candidat nu este atât de importantă pe cât este capacitatea acestuia de a a-și îndeplini îndatoririle corespunzătoare funcției pentru care a fost ales.

Societatea civilă, definită aici ca reprezentând în principal organizațiile nonguvernamentale (ONG-uri), a oferit câteva exemple promițătoare de participare politică, cu potențialul de a dărâma barierele existente cu privire la comunitățile rome. Cu toate acestea, grupurile de romi existente se confruntă în general cu lipsa de fonduri, precum și cu lipsa sprijinului public și a implicării în activitățile lor. Mai mult decât atât, nu fac uz de rețele profesionale pentru face schimb de informații cu privire la bune practici și trebuie încă să dezvolte alianțe puternice în funcție problemelor cu care se confruntă, în special pe linie etnică, pentru a promova în mod eficient agende legislative.

În cele din urmă, una dintre cele mai importante bariere în calea participării politice a romilor este atitudinea publică negativă generală împotriva romilor, care duce la o discriminare reală și percepută. Lipsa de fermitate a autorităților și politicienilor în combaterea intoleranței, în general, și a discursului rasist, în special, a contribuit la continuarea excluderii romilor, determinând victimizarea acestora. Acești factori, împreună cu rata extinsă a sărăciei și analfabetismului, precum și rolul scăzut al femeii rome în societate, precum și dubla discriminare cu care acestea se confruntă, o cultură civică redusă în rândul comunităților de romi, alimentează un ciclu de excludere pentru a cărui întrerupere este posibil să fie necesară succesiunea mai multor generații.

Pe baza constatărilor de mai sus, NDI a elaborat o serie de recomandări nu numai pentru comunitatea de romi, dar și pentru Guvernul și Parlamentul României, partidele politice, societatea civilă și comunitatea internațională. Recomandările subliniază importanța cooperării între grupurile etnice, schimbul de informații între sectoare și peste granițe, asigurarea de resurse financiare și umane adecvate pentru atribuțiile curente și, mai presus de toate, prioritizarea includerii romilor pe agenda politică la toate nivelurile.

Recomandările specifice includ:

- Guvernul și Parlamentul României să întărească mandatul, neutralitatea și resursele ANR ca mijloc de îmbunătățire a colaborării dintre diferitele ministere și alte organisme de guvernare care se ocupă de aspectele legate de romi.
- CNCD ar trebui să beneficieze de o mai largă promovare ca instituție responsabilă de sancționarea tuturor formelor de discriminare, pentru toate grupurile vulnerabile care se confruntă cu această problemă în societate.
- Creșterea finanțării societății civile de către Guvernul României, precum și de către comunitatea internațională pentru ca proiectele să poată stimula participarea politică, să dezvolte activismul civic și educația și să promoveze activități de advocacy tematice.

- Partidele politice din România trebuie să abordeze public și semnificativ situația severă cu care se confruntă romii, prin intermediul programelor lor electorale să dezvolte politici publice care sunt în conformitate cu Strategia Națională și Planul de Acțiune, precum și cu legislația care ia în considerare interesele tuturor grupurilor etnice. Mai mult decât atât, ar trebui să dezvolte strategii eficiente de sprijin, desemnând persoane de legătură pentru comunitățile rome și ONG-urile rome.
- Partida Romilor ar trebui să-și recâștige alegătorii romi pe care i-a pierdut, reevaluând programul și strategia, printr-o revigorare a partidului și o nouă generație de susținători, candidați și lideri care să-și demonstreze devoțiunea pentru serviciul public.
- Societatea civilă ar trebui să joace un rol mai important în distrugerea barierelor care împiedică integrarea politică a romilor prin utilizarea diferitelor metode, cum ar fi instruirea și susținerea tinerilor lideri romi; proiecte de educație civică adresate atât romilor, cât și neromilor; organizarea și mobilizarea comunităților locale, care să unească toate părțile etnice; prin cooperare constructivă cu Parlamentul și Guvernul pentru a promova o agendă legislativă amplu susținută și clar definită.
- În cele din urmă, Uniunea Europeană (UE) ar trebui să continue să responsabilizeze România în ceea ce privește obligațiile sale legate de drepturile omului și de anti-discriminare, să promoveze diversitatea culturală în statele membre și să finanțeze programe cu scopul de a crește includerea politică a romilor.

Evaluarea NDI a arătat faptul că, deși au fost făcute progrese clare în mai multe privințe în ultimii șase ani, mai sunt multe de făcut înainte ca romii să poată fi considerați participanți deplin și activi la sistemul politic din România. Deși un număr din ce în ce mai mare de romi au început să vorbească deschis despre problemele cu care se confruntă comunitatea lor, exemplele de succes sunt mai mult singulare decât sistematice. În ciuda încercărilor pe care Guvernul le-a făcut de a institui politici și de a asigura mecanisme pentru abordarea problemelor romilor, implementarea acestora este incoerentă. Unele dintre barierele în calea participării politice sunt structurale, întrucât au legătură cu alegerile și reprezentarea în parlament, cu eficiența ANR, CNCD, BJR și a experților locali din primărie. Acestea pot fi abordate în mare măsură prin reforma bugetară sau legislativă, cu condiția să existe voință politică. Cu toate acestea, atitudinea socială față de și printre romi prezintă piedici semnificative care inhibă o susținere puternică din partea partidului și o dezbatere a politicii, precum și angajarea civică din partea romilor înșiși. Aceste bariere atitudinale și motivaționale vor necesita un angajament pe termen lung pentru a fi abordate și soluționate. În concluzie, problematica romă trebuie tratată în continuare cu atenție și se recomandă elaborarea unor proiecte care să răspundă nevoilor identificate în acest raport.

I. INTRODUCERE

A. Scopul și obiectivele evaluării

Romii au reprezentat întotdeauna cea mai numeroasă minoritate din Europa, dar și cea mai săracă și marginalizată din punct de vedere social. În 2003, Institutul Național Democrat (NDI sau Institutul) a desfășurat misiuni de evaluare în Bulgaria, România și Slovacia pentru a determina cum ar putea romii să se folosească mai bine de procesul politic pentru a aborda mai vechile lor probleme cu privire la excluderea socială și economică. În ultimii șase ani, folosind constatările și recomandările misiunii din 2003, NDI a desfășurat programe în regiune⁶ pentru a dezvolta capacitatea romilor de a se implica în viața politică și civică.

Deși au fost făcute progrese, influența politică generală a romilor rămâne una limitată, în condițiile în care romii continuă să depună eforturi pentru progrese de durată. Pentru a înțelege mai bine eforturile necesare pentru a realiza aceste progrese, sau măcar schimbări vizibile și de durată, în acest an NDI a realizat o continuare a evaluării a barierelor motivaționale și instituționale care împiedică participarea politică a romilor, cu finanțare din partea National Endowment for Democracy (NED) și a Open Society Institute (OSI). NDI a studiat participarea politică sub următoarele aspecte:

- candidarea la funcții în administrația publică și activitatea în aceste funcții;
- implicarea instituțiilor guvernamentale în furnizarea de servicii publice;
- agregarea priorităților comunității cu ajutorul partidelor politice și a organizațiilor societății civile (ONG);
- crearea unei comunități informate de cetățeni activi în viața politică și civică.

NDI a realizat această evaluare având următoarele obiective:

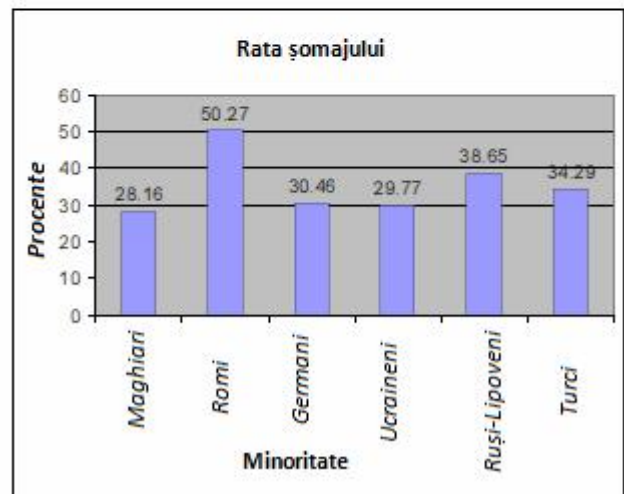
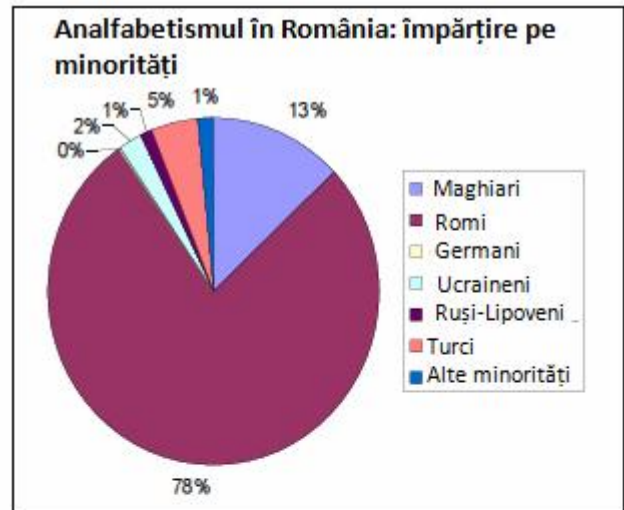
- identificarea barierelor structurale și de atitudine care limitează participarea politică a romilor, dezvoltarea strategiilor și elaborarea recomandărilor care ar veni în ajutorul activiștilor romi în vederea creșterii impactului acestora asupra politicilor legate de romi, precum și sprijinirea Guvernului României și a partidelor politice pentru abordarea acestor bariere;
- elaborarea și diseminarea recomandărilor cu privire la programele legate de romi realizat de NDI și alți actori care oferă astfel de programe din România și din regiune;
- creșterea capacității activiștilor romi de a analiza și utiliza metodele de cercetare a opiniei publice în inițiativele lor electorale, de guvernare și de advocacy.

NDI intenționează să folosească constatările și recomandările din 2009, detaliate în paginile de mai jos, pentru a dezvolta strategii și programe în vederea sprijinirii activiștilor romi în abordarea barierelor instituționale și atitudinale pentru a crește

⁶ Inițiativa Regională pentru Participarea Politică a Romilor a NDI, finanțată în principal de către National Endowment for Democracy, furnizează în prezent asistență tehnică și financiară activiștilor politici romi din Albania, Bulgaria, Kosovo, Macedonia, România, și Serbia. Pentru mai multe informații despre acest program, vezi Anexa1 sau pagina de internet a NDI la www.ndi.org.

impactul acestora în luarea deciziilor. Studiul va ghida programele viitoare ale Institutului și va furniza date și recomandări de valoare activiștilor romi din domeniul civic și politic, oficialilor numiți și aleși, donatorilor și implementatorilor de programe. Institutul invită și alte organizații de dezvoltare și finanțare, precum și agenții interguvernamentale să revizuiască constatările și recomandările făcute, pentru a dezvolta strategii coordonate în vederea tratării problemei lezării drepturilor electorale ale romilor și pentru a îmbunătăți condițiile de viață ale comunităților celor mai sărace și vulnerabile din Europa.

Această evaluare s-a concentrat asupra României, în parte datorită mărimii și diversității populației rome, cea mai numeroasă din Europa. Din totalul populației României, de aproximativ 22 milioane, recensământul din 2002 a identificat aproximativ 535.000 "Țigani", reprezentând 2,5% din totalul populației. Estimări independente, inclusiv cea realizată în 2004 de Comisia Europeană, care este folosită de Agenția Națională pentru Romi (ANR) susțin că numărul real este de 2,5 milioane, respectiv 11% din totalul populației. Comunități mari de romi există în multe județe din țară. Deși unii romi sunt integrați în principalele procese ale societății, numărul acestora este greu de stabilit, iar comunitățile tradiționale de romi tind să rămână marginalizate. Ratele sărăciei, ale analfabetismului și șomajului sunt mult mai ridicate în rândurile romilor, decât printre alte grupuri etnice din țară. În acest sens România nu trebuie văzută ca fiind un caz special, ci ca un exemplu din care alte state și comunități rome ar putea învăța lecții importante. Guvernele din Europa se confruntă cu provocări în ceea ce privește includerea romilor și ar putea beneficia de pe urma unei mai bune înțelegeri a experienței României.

Recensământul din România 2002

B. Contextul politic și al programului

Evaluarea realizată de NDI în 2003, finanțată de OSI, a condus la lansarea, în 2004, a inițiativei Institutului la nivelul întregii regiuni de a facilita o mai mare participare politică a romilor, ghidându-se după principiul conform căruia oficiali romi competenți aleși și cetățeni romi activ implicați vor ajuta la abordarea nevoilor presante cu care se confruntă

comunitățile lor. Activitatea NDI s-a concentrat asupra capacității activiștilor romi de a desfășura campanii electorale de succes, de a governa eficient, precum și de a promova soluții pentru politici publice.

Elaborat în urma evaluării din 2003 și pe baza programelor ulterioare ale NDI, acest raport reprezintă o bază pentru a vedea evoluțiile din ultimii șase ani, alături de o mai cuprinzătoare analiză a barierelor în calea participării, prin utilizarea unor instrumente suplimentare de cercetare care nu au fost utilizate în studiul anterior.

Această evaluare mai urmează și dezvoltării a trei aspecte importante cu privire la politicile legate de romi în România. Foarte importanta Strategie Națională pentru Romi⁷ a fost elaborată în 2001 ca urmare a criticilor internaționale și discuțiilor între comunitatea romă și guvern. Documentul definește strategia generală a guvernului în vederea îmbunătățirii condițiilor socio-economice ale romilor, cu scopul principal de a aduce România în conformitate cu standardele internaționale pentru drepturile minorităților, conform cerințelor Consiliului Europei, a Organizației Națiunilor Unite (ONU) și a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). În plus, aceasta conturează o strategie pentru abordarea și soluționarea unor probleme definite pe larg în ceea ce privește, de exemplu dezvoltarea comunității, locuințe, asistență medicală, justiție și ordine publică, educație, implicare civică și economie.

Ulterior, în februarie 2005, România s-a alăturat Decadei de Incluziune a Romilor, o inițiativă fără precedent în scopul îmbunătățirii statutului socio-economic și incluziunii sociale a romilor⁸. Ca parte a angajamentului său pentru Decadă, Guvernul României a prezentat Planul Național de Acțiune pentru Romi în februarie 2006, care se concentrează pe monitorizarea mecanismelor de urmărire a obiectivelor și progreselor de îndeplinit în domeniile prioritare ale Decadei. Împreună, Strategia Națională și Planul Național de Acțiune al Decadei formează baza majorității politicilor din România cu privire la problemele legate de romi, împreună cu instituțiile care sunt însărcinate cu implementarea acestora. Cu câțiva ani de practică la bază, NDI a dorit să studieze impactul pe care aceste două documente esențiale l-au avut asupra instituțiilor publice din România și asupra nivelului participării romilor în viața politică.

În cele din urmă, această evaluare vine la doi ani după România a devenit stat membru a Uniunii Europene (UE), care, prin adoptarea acquis-ului comunitar, aliniază legislația României cu privire la drepturile omului, printre altele, cu standardele europene. Acum că Bruxelles a pierdut perspectiva integrării europene ca pârgie de influențare a politicii interne față de romi, NDI a urmărit să determine impactul pe care statutul de membru al UE l-a avut asupra tratamentului aplicat minorității rome în România, ce mecanisme există pentru a îngădui implicarea europeană cu privire la problemele romilor în statele membre, precum și cum pot fi acestea cel mai bine utilizate.

⁷ Oficial, Strategia Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor.

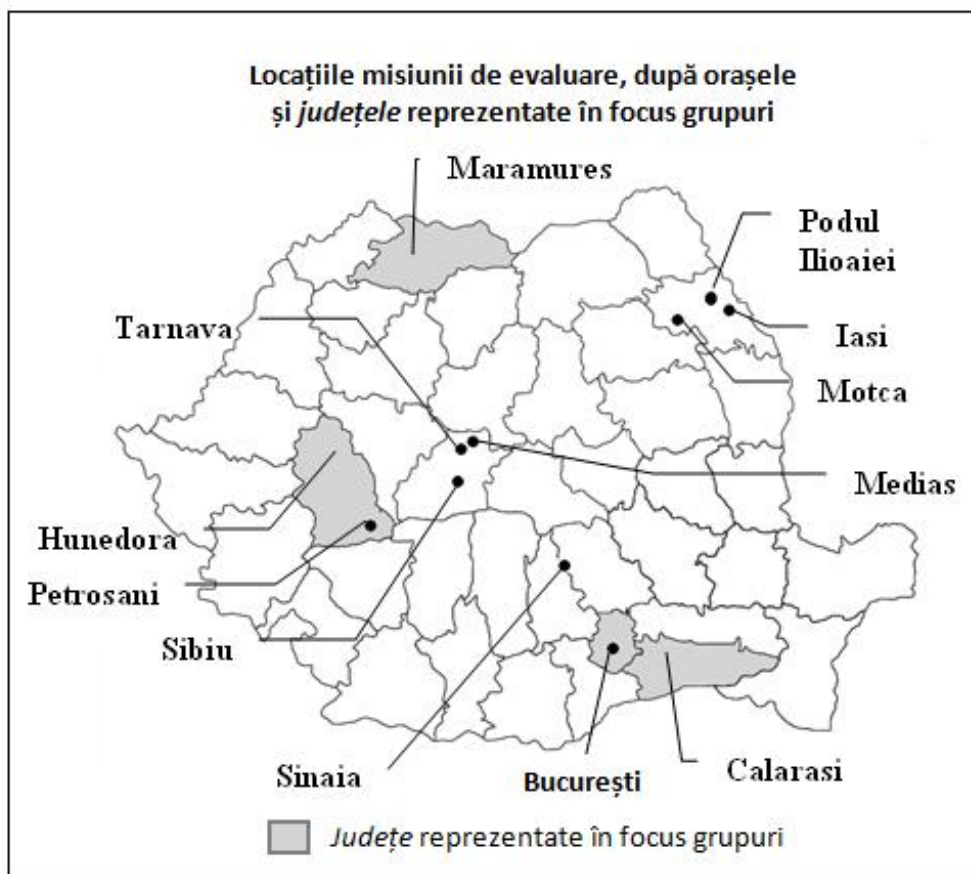
⁸ Decada de Incluziune a Romilor este o inițiativă internațională lansată în 2005 pentru a îmbunătăți statutul socio-economic și incluziunea socială a romilor. Alăturând 12 guverne din centrul și estul Europei, societatea civilă romă, și organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale, Decada caută să accelereze progresul în ceea ce privește creșterea bunăstării romilor în patru domenii prioritare (educație, loc de muncă, locuințe și sănătate) luând în același timp în considerare problemele legate de sărăcie, discriminare și reducerea diferențelor la plată în funcție de sex.

C. Abordare și metodologie

În vederea realizării acestei evaluări, NDI a pus în valoare experiența de îmbinare a cercetării politice cu obiectivele de dezvoltare, precum și relația sa cu principalii actori politici din România, din comunitatea romă și din comunitatea internațională. Apelând la angajamentul său de a lucra simultan și în cooperare la nivel internațional, interetnic și non-partizan, Institutul a căutat să adune o gamă largă de perspective. Până la această dată nu a fost realizat nici un studiu de o asemenea magnitudine și pe un astfel de domeniu în România sau în regiune.

Evaluarea a utilizat instrumente cantitative și calitative, inclusiv colectarea și analiza datelor secundare (desk research), sondaje de opinie și focus grupuri (acestea au fost realizate de CURS, o companie privată de cercetări sociale și marketing), interviuri, precum a găzduit o misiune de evaluare în România, cu participarea unor experți în domeniu. Colectarea și analiza datelor secundare (desk research), realizată la începutul programului, a inclus o studiere a unui număr mare de de documente oficiale, a platformelor/programele partidelor politice, a legilor electorale etc. Pasul următor a fost realizarea sondajul de opinie la nivel național pentru a determina barierele motivaționale din cadrul comunității rome și pentru a răspunde unor întrebări strategice cu privire la nivelul de participare și informare politică. Au urmat focus grupuri, care au explorat în ce măsură cetățenii (atât romi cât și neromi) iau decizii politice, ce îi motivează să își asume un rol mai activ în comunitatea lor și cum pot fi folosite mai bine tiparele lor de viață pentru a încuraja participarea civică și politică. Ca răspuns la focus grupuri, NDI a realizat apoi o serie de interviuri cu activiști politici și civici romi, reprezentanți seniori ai guvernului și ai partidelor politice, precum și cu donori și implementatori de programe pentru a clarifica constatările focus grupurilor.

În cele din urmă, NDI a desfășurat o misiune de evaluare de șase zile în teritoriu, cu o echipă, având următoarea componență: Jan Marinus Wiersma, Olanda, fost membru al Parlamentului European; Eugen Ștefan Florian, activist politic rom din Arad, România; Iulian Stoian, LL.M., Director Executiv al Alianței Civice a Romilor din România; Monica Călușer, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etno-Culturală Cluj, România; Catherine Messina Pajic, Directoare Adjunct a NDI pentru regiunea Europa Centrală și de Est; și Alice Ratyis, reprezentanta NDI în România. Echipa de evaluare s-a întâlnit, atât la București cât și în alte orașe din țară, cu oficiali ai partidelor politice, lideri ai organizațiilor societății civile, reprezentanți guvernamentali și activiști, pentru a determina nivelul și impactul participării politice rome. Pe baza constatărilor făcute, echipa a formulat recomandări pentru ca romii să-și poată mări influența asupra politicilor care îi privesc și care abordează barierele ce limitează această participare.

Deși NDI a setat ambițios obiectivele sale pentru această evaluare și nutrește speranțe mari în ceea ce privește efectele informării legate de politicile publice cu privire la romi, Institutul recunoaște că până și pentru schimbările mici este nevoie de timp. Din acest motiv, poziția NDI este că atât modificările atitudinale și instituționale, cât și schimbările de comportament nu vor avea loc imediat. Cu toate acestea, Institutul încurajează adoptarea recomandărilor incluse în această evaluare, de a gândi în perspectivă, de a identifica soluții pe termen lung.

II. Constatări

A. Cadru legal

Protecția constituțională și standarde internaționale pentru drepturile omului

Constituția României garantează tratamentul egal al tuturor cetățenilor și manifestă o protecție specială pentru minoritățile naționale. Articolul 16 specifică faptul că ”Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”. Articolul 4 specifică mult mai explicit faptul că ”România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială”.

În calitate de stat membru al Uniunii Europene, România este sub incidența a multor acorduri și documente cu privire la drepturile omului și la protecție legală care se aplică cetățenilor de pe teritoriul UE. Un astfel de exemplu este Carta Drepturilor Fundamentale cu privire la drepturile omului și libertățile fundamentale, adoptată în 2000. În plus, câteva directive ale Comisiei Europene (CE) stipulează tratamentul egal indiferent de origine etnică sau rasială, precum și șanse egale în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii.

România este semnatară a Convenției Europene pentru Drepturile Omului, un tratat internațional conform căruia statele membre ale Consiliului Europei se angajează să asigure drepturile fundamentale, civile și politice tuturor celor care se află în jurisdicția lor, indiferent de, spre exemplu, sex, rasă, naționalitate sau origine etnică. Sunt interzise în mod expres forme variate de discriminare și sunt garantate dreptul la vot și la candidatură, printre alte libertăți de bază.

România este, de asemenea, parte semnatară a Declarației Universale a Drepturilor Omului, precum și a tuturor convențiilor ulterioare ale ONU⁹ cu referire la drepturile omului și bunăstare socială, inclusiv a Convenției internaționale pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Constituția României oferă prioritate convențiilor și tratatelor internaționale ce privesc drepturile omului, specificând în articolul 20 următoarele: ”Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.

În calitate de membru al OSCE, România este obligată să susțină angajamentele pentru respectarea drepturilor omului și libertățile fundamentale care rezultă din Actul Final de la Helsinki 1975 și după cum sunt acestea stabilite în dimensiunea ”umană” a OSCE. Standardele OSCE se aplică tuturor statelor participante. Toate deciziile sunt luate prin

⁹ Printre tratatele ratificate de România se numără Convenția Internațională a Drepturilor Civile și Politice; Convenția Internațională a Drepturilor Economice, Sociale și Culturale; Convenția Internațională de Eliminare a Tuto­rur Formelor de Discriminare Rasială; Convenția de Eliminare a Tuto­rur Formelor de Discriminare împotriva Femeilor; Convenția pentru Drepturile Copilului și al său Protocol Facultativ; Convenția împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

consens, nici un start participant nu poate solicita scutire. Alte angajamente cu privire la protejarea drepturilor omului sunt specificate în Documentul de la Copenhaga, din 1990, care stabilește protecția drepturilor omului ca fiind unul dintre scopurile principale ale guvernului și introduce prevederi cu efect amplu cu privire la minoritățile naționale. Pornind de la acest document, membrii OSCE sunt în mod special obligați să protejeze drepturile omului ale romilor și sinti, după cum este specificat în mai multe acorduri, inclusiv cele încheiate la Geneva în 1991, la Budapesta în 1994, la Istanbul în 1999, și la Maastricht în 2003¹⁰.

Sistemul de protecție juridică a drepturilor omului în România nu pare să fie o barieră în calea creșterii participării politice și socio-economice a romilor; problemele apar când legile nu sunt respectate, nu sunt înțelese corect sau nu sunt puse în aplicare în mod corespunzător. Cu toate acestea, evaluarea de față nu a fost în nici un fel un studiu juridic atotcuprinzător, prin urmare o cercetare amănunțită va dezvălui, fără îndoială, mai multe informații cu privire la felul în care România se conformează legilor europene și internaționale, în special celor care reglementează drepturile minorităților.

Înregistrarea partidelor și reprezentarea politică garantată

Articolul 63 din Constituția României garantează reprezentarea în parlament pentru toate minoritățile naționale recunoscute, prin locuri rezervate. Respectiv, fiecărei minorități care nu poate să treacă de pragul electoral național de 5%, îi este desemnat un mandat în Camera Deputaților. În aproape douăzeci de ani, doar o singură persoană de etnie romă a fost ales în parlament în afara locului rezervat¹¹. Reprezentarea garantată a fiecărei minorități este aceeași, prin urmare, minoritatea romă, cu un număr estimat de un milion de cetățeni¹², și minoritatea germană, care are numai 60 000, dispun de același număr de locuri - unul.

Constituția prevede ca fiecare minoritate națională are dreptul să fie reprezentată numai printr-o singură organizație. Partida Romilor deține în prezent această distincție, după ce și-a câștigat intrarea în parlament în 1992, unde continuă să dețină singurul loc destinat romilor. Legile care reglementează înregistrarea partidelor politice și a organizațiilor nonguvernamentale (ONG) au ca rezultat faptul că, la fel la aproape fiecare minoritate etnică, prima organizație care a câștigat reprezentarea în parlament în 1992, deține monopolul asupra reprezentării politice la nivel național a comunității respective.

În conformitate cu legea partidelor politice sunt necesari 25 000 de membri pentru înregistrarea unui partid, cu cel puțin 700 de membri fiecare în 18 din cele 41 de județe ale României plus București. Partidul își poate pierde statutul și poate fi nevoit să se reînregistreze dacă nu reușește să obțină 50 000 de voturi în două alegeri consecutive. Deși

¹⁰ Pentru mai multe informații cu privire la acordurile specifice ale OSCE, accesați

http://www.osce.org/publications/odhr/2005/09/16237_440_en.pdf.

¹¹ Un candidat al Partidei Romilor a fost ales pe lista Partidului Social Democrat în 2000 când cele două partide se aflau în coaliție.

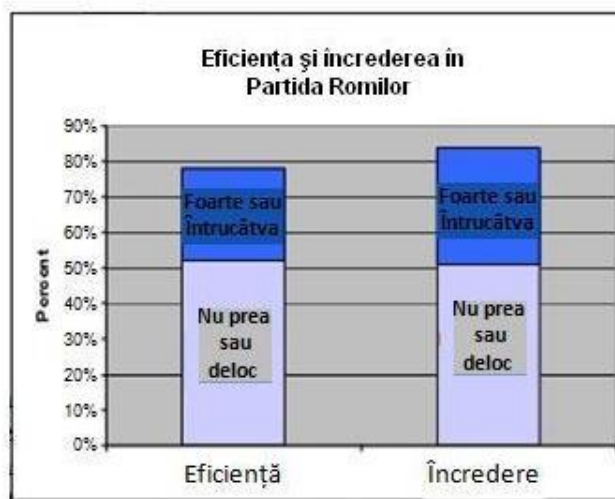
¹² Numărul oficial de 535 000 romi se bazează pe recensământul din 2002, dar sunt cunoscute problemele de informare incorectă. Estimările neoficiale ajung până la două milioane, conform Comisiei de la Helsinki. În scopul acestui raport, NDI va folosi cifra de un milion, care se apropie de estimarea Uniunii Europene (UE) între 1.1 și 1.5 milioane. În condițiile în care populația României numără în prezent mai mult de 21 milioane, asta înseamnă că minoritatea romă ajunge la 5% din totalul populației.

partidele politice etnice nu sunt interzise prin lege, criteriile enunțate în legea partidelor politice pe care o minoritate națională trebuie să le îndeplinească sunt atât de stricte, încât se dovedesc aproape prohibitive pentru ca organizațiile minoritare să-și prezinte candidați pentru listele electorale.

Comisia Europeană pentru Democrație prin Lege, cunoscută și drept Comisia de la Veneția, raportează că în România condițiile cu care se confruntă minoritățile naționale sunt atât de împovărătoare încât practic împiedică acestea să-și formeze propriile partide și să candideze în alegeri.

Organizațiile minorităților etnice pot participa în alegeri¹³; dar cu toate acestea, provocările cu care se confruntă candidații din teritoriu sunt în continuare semnificative. Legile cu privire la alegerile locale și parlamentare prevăd ca aceste organizații fie să aibă un număr total de 20 000 de membri (cu 300 membri fiecare în cele 15 județe și București)¹⁴ sau să fie ”organizații ale minorităților recunoscute oficial”, cu statut de membru în cadrul Consiliului Minorităților Naționale¹⁵ – un organism format din organizații ale minorităților etnice cum este și Partida Romilor, care dețin reprezentări aleși în parlament. Astfel, dacă o organizație nu poate îndeplini cerința riguroasă cu privire la numărul de membri, atunci poate deține candidați numai dacă se află deja în parlament – o prevedere care a protejat eficient statutul Partidei Romilor de la momentul intrării în parlament, înainte ca legea să fi fost votată. Statutul său curent nu numai că îi asigură recunoaștere și acces la fonduri la care alte partide și organizații guvernamentale nu au acces, dar de asemenea ține departe alte organizații ale minorităților care nu pot face parte din Consiliu din cauza lipsei de reprezentare în parlament.

Prin limitarea Consiliului la acele organizații care sunt deja reprezentate în parlament iar apoi prin cerința de a avea membri în Consiliu pentru a candida pentru un loc în parlament, noilor veniți li se interzice practic să devină o provocare pentru Partida Romilor. Acest fapt diminuează motivația Partidei Romilor de a acționa în numele lor. Astfel, deși romii dispun de reprezentare garantată și au avut în permanență un deputat, permanenta scădere a voturilor în favoarea Partidei Romilor (de la 300 000 voturi în 1992, la 60 000 voturi în 2008, conform liderilor de partid), indică faptul că acesta și-a pierdut credibilitatea în rândul alegătorilor romi.

Sondaj de opinie CURS 2009

¹³ Acesta este cazul Partidei Romilor, care, conform legii, nu este un partid politic, ci o ONG, în ciuda numelui. Partida Romilor este organizația oficial recunoscută destinată romilor, cu statut de membru în Consiliul Minorităților Naționale.

¹⁴ Conform Legii 35/2008 cu privire la alegerile parlamentare, cei 20000 de membri sunt condiție impusă doar minorităților care numără mai mult de 20000 de membri, conform recensământului. Minoritățile mai mici trebuie să aibă un număr de membri de 15% din numărul cetățenilor care declară respectiva naționalitate. Legea 67/2004 cu privire la alegerile locale stipulează 25000 membri pentru o populație mai mare de 25000.

¹⁵ Conform Articolului 2 din Ordonanța Guvernamentală Nr. 589/2001 cu privire la înființarea Consiliului Minorităților Naționale, format din reprezentanți ai organizațiilor de cetățeni legal constituite care aparțin minorităților naționale și care au participat la alegerile generale din 27 septembrie, 1992.

Sondajul de opinie al NDI a dezvăluit faptul că numai 26 % dintre respondenții romi au considerat că Partida Romilor este eficientă și doar 33% au încredere în aceasta. Liderul de partid a declarat că alegătorii romi optează pentru partidele dominante, ceea ce ar putea indica o nemulțumire generală față de noțiunea de locuri rezervate.

Reforma electorală

În 2008 România a reformat legea electorală, care a suferit o schimbare de la sistemul de reprezentare proporțională pe bază de listă de partid¹⁶ la un sistem proporțional bazat pe colegii uninominale¹⁷. Legea fost modificată ca răspuns la o campanie publică inițiată de Asociația Pro Democrația¹⁸, un ONG care a promovat un sistem care să-i aducă pe oficialii aleși mai aproape de alegători prin reprezentarea unei singure circumscripții, dar care, de asemenea, să reprezinte proporțional interesele tuturor cetățenilor români.

În evaluarea NDI din 2003 una dintre recomandările Institutului a fost înființarea reprezentării directe printr-un sistem mixt, combinând listele naționale de partid cu circumscripțiile uninominale, pentru a asigura reprezentarea proporțională și pentru a crea o relație mai strânsă între membrii parlamentului și cetățeni. Pe lângă alegerea a 50% dintre ei în circumscripții uninominale pentru a stimula legătura între parlamentari și alegători, NDI a recomandat ca cei 50% rămași să fie aleși pe liste naționale de partid, ceea ce ar asigura reprezentarea proporțională a tuturor votanților ai căror partide trec pragul electoral. Această recomandare a subliniat ideea că romii ar putea mai curând să câștige dreptul de a candida reprezentând un partid dominant într-o circumscripție electorală unde sunt bine cunoscuți decât pe baza unei liste naționale, unde ar întâmpina dificultăți în a obține destul sprijin pentru a ajunge în capul listei.

Alegerile parlamentare din 2008 - primele organizate conform noului sistem proporțional bazat pe colegii uninominale, am asistat la candidatura pentru parlament a trei romi remarcabili, reprezentând partidele majore - Partidul Național Liberal (PNL) și Partidul Social Democrat (PSD). Cu toate acestea, nici unul dintre ei nu a fost ales și numai unul a obținut un număr de voturi din două cifre. În general, legea nu a dus la rezultate pozitive semnificative pentru romi, parțial pentru că populația romă ar putea fi prea dispersată pentru a câștiga un singur colegiu. Sistemul pe care România l-a adoptat pentru redistribuirea voturilor exprimate pentru candidații care nu au obținut majoritatea este extrem de complicată și i-a încurcat chiar și pe candidații experimentați.

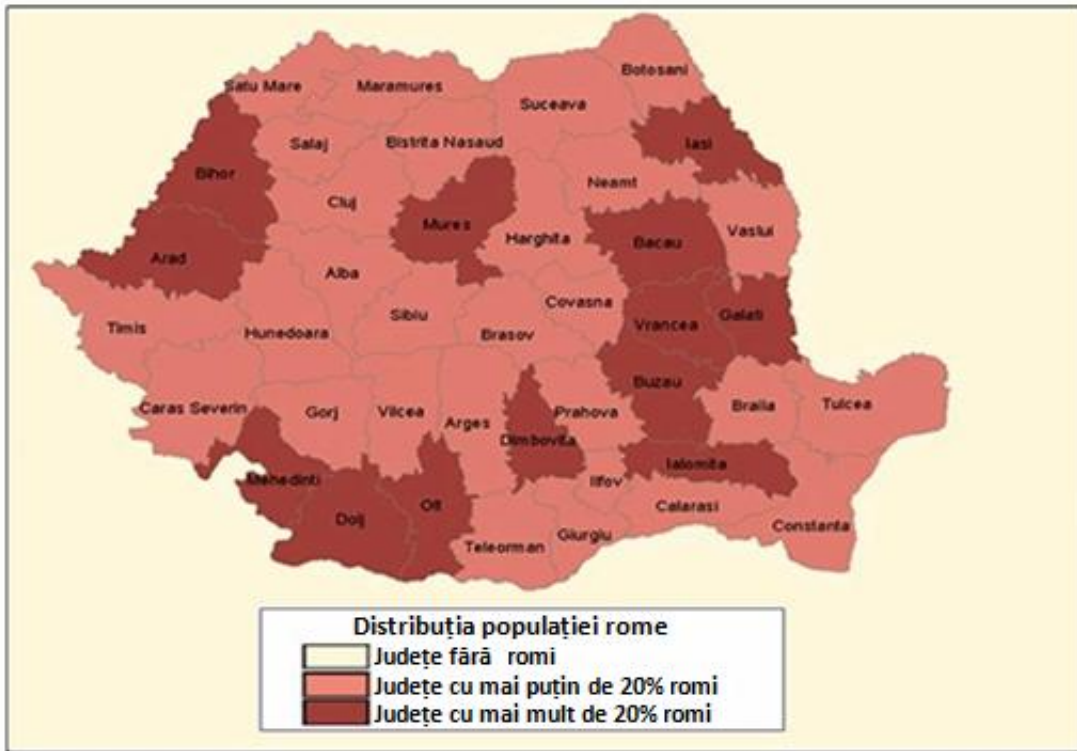
Romii ar putea beneficia mai mult de pe urma unui asemenea sistem electoral la nivel local, unde ar putea câștiga voturi într-o circumscripție cu o mare densitate a populației rome.

¹⁶ În sistemul de reprezentare proporțională din România, partidele politice propuneau liste închise de candidați pentru a fi aleși, și erau alocate locuri pentru fiecare partid în mod proporțional, conform cu numărul voturilor primite.

¹⁷ În noul sistem, candidații individuali sunt aleși de alegători pentru a reprezenta colegii uninominale. Totuși, în a doua etapă, în colegiile în care candidații nu au obținut 50%+1 din voturi, locurile sunt alocate proporțional în funcție de numărul de voturi obținute de toate partidele care au trecut pragul în fiecare județ și în țară.

¹⁸ Asociația Pro Democrația (APD) a fost înființată în 1990 ca o organizație nonguvernamentală, non-profit, nonpartizană cu misiunea de întărire a democrației la nivel național și internațional prin încurajarea participării civice. Astăzi, APD deține 30 de cluburi, cu mai mult de 1000 de membri și voluntari. Mai multe detalii cu privire la istoricul și programele APD sunt disponibile la www.apd.ro.

Cu toate acestea, consiliile locale sunt încă alese pe baza vechiului sistem de reprezentare proporțională pe bază de liste, unde romii ajung mereu la capătul de jos al listei. Deși nu sunt disponibile statistici clare, reprezentarea romilor în consiliile locale apare ca fiind disproportional de mică, comparativ cu numărul populației acestora¹⁹. Nu există nici un fel de prevederi pentru locuri rezervate sau alte forme de mandat de ajutor pentru alegerile pentru consiliile locale.

Guvernul României, Departamentul Relațiilor Interetnice

Un alt aspect supus atenției de unii romi este pragul național de 5 % care este necesar pentru obținerea unui loc în parlament (dincolo de locurile garantate minorităților). Deși acest aspect nu a fost abordat de recenta reformă, unii cred că ar fi trebuit să fi fost modificat, având în vedere că un prag de 5 % ar fi putea fi prea mare pentru a putea permite minorității rome depășirea acestuia. La nivel național, în alegerile parlamentare din 2008, Partida Romilor a obținut 0,06% din voturi, dar a obținut acest rezultat candidând pentru locurile parlamentare rezervate minorităților. În alegerile din 2008 pentru consiliile locale, același Partidă a primit între 1,7 % din voturi în Maramureș și 0,02 % din voturi în Caraș-Severin. Aceste cifre indică faptul ca acest prag ar trebui să fie semnificativ mai mic pentru a duce la o diferență în cazul candidaților romi, deși chiar și un prag mai coborât, cu orice număr de locuri ar aduce, nu ar garanta o mai mare influență în parlament. Dincolo de toate acestea, în lipsa datelor etnice, ale unor date de recensământ sau a unor indicii clare cu privire la

¹⁹ O altă posibilă explicație pentru reprezentarea disproportional de mică a romilor în consiliile locale este aceea că unii romi nu dețin acte de identitate, care sunt necesare pentru a vota. În prezent câteva proiecte Phare sunt menite să rectifice această problemă prin eliberarea de cărți de identitate cetățenilor romi.

prezența la urne a alegătorilor romi, nu se poate spune stabili în ce măsură romii ar putea atinge un astfel de prag dacă ar vota ca un grup unitar. Este discutabil dacă un prag mai mic pentru partidele minorităților ar ajuta minoritatea romă să obțină mai multe locuri, chiar dacă criteriile pentru înregistrarea partidului ar fi modificate pentru a permite noilor partide să participe și să devină o provocare pentru partidul curent.

În general, reforma electorală din 2008 nu a fost considerată până acum ca fiind un major pas înainte pentru participarea politică a romilor. Cu toate acestea, aceasta nici nu este principalul obstacol în calea romilor care doresc să candideze sau să se implice în politica legislativă. Deși de la formarea noului parlament nu a fost sesizată o îmbunătățire substanțială în relațiile cu alegătorii, noul sistem ar putea, în timp, să ducă la o legislatură mai apropiată de public, inclusiv de alegătorii romi. În lumina răspânditei nemulțumiri politice constatate în studiul NDI la românii din toate grupurile etnice, formarea unor legături mai strânse între parlamentari și alegători ar fi o evoluție pozitivă.

Strategia Națională și Decada de Incluziune a Romilor

Strategia Națională (discutată în secțiunea introductivă) prezintă și alocă responsabilități în cadrul instituțiilor care sunt însărcinate cu organizarea și coordonarea implementării acesteia. Cu toate acestea, conform raportului emis de Comitetul de Experți pentru Romi și Travellers²⁰, ”insuficiențele mecanisme bugetare pentru finanțarea Strategiei conduce de multe ori la lipsa de coerență între implementarea măsurilor sectoriale și intersectoriale, a durabilității măsurilor inițiate de fondurile Phare, precum și la o lipsă de inițiative relevante la nivel local”. În egală măsură, lipsa de consistență în conducere și lipsa apartenenței instituționale au contribuit împreună la eșecuri în implementare, determinând mulți romi să remarce utilizarea inefficientă a acesteia drept catalizator pentru dezvoltarea politicilor publice și a neglijenței administrative.

Deși în 2008 a fost dezvoltat un sistem cuprinzător de monitorizare și evaluare pentru a evalua impactul intervențiilor în comunitățile de romi, măsurarea rezultatelor și beneficiilor strategiei rămâne o problemă, din mai multe motive. Printre acestea se numără politica ministerelor și autorităților locale de a căuta să întocmească măsuri de includere socială mai mult decât măsuri specifice romilor. Mulți dintre romii cu care a discutat echipa de evaluare și-au manifestat dezamăgirea că Strategia nu le-a îndeplinit așteptările și o consideră a fi mai curând o tactică de diversivare a guvernului pentru a evita o mai riguroasă implicare în aspectele care se confruntă cu lipsa de voință politică.

România s-a alăturat, de asemenea, Decadei de Incluziune a Romilor, o inițiativă internațională lansată în februarie 2005 pentru a îmbunătăți statutul socio-economic și incluziunea socială a romilor. Un an mai târziu, ca exprimare a angajamentului față de Decadă, Guvernul României a prezentat Planul Național de Acțiune pentru Romi, care se concentrează pe monitorizarea mecanismelor de urmărire a scopurilor, sarcinilor, indicatorilor de progres în fiecare dintre domeniile prioritare ale Decadei. Planul se concentrează pe cele mai importante aspecte strategice, precum și pe proiectele din domeniul administrației publice și dezvoltării comunitare, al locuințelor, al siguranței sociale, al sănătății, al progresului economic, justiției și ordinii publice, al bunăstării copiilor, educației, culturii, comunicării și implicării civice. Aceste ținte accentuează

²⁰ Sub autoritatea Comitetului European pentru Migrație din cadrul Consiliului Europei, Comitetul de Experți pentru Romi și Călători este instruit, printre altele, să analizeze implementarea politicilor și practicilor statelor membre cu privire la romii și călători.

realizările concrete, de la înființarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării până la încurajarea proiectelor pentru crearea locurilor de muncă pentru femeile de etnie romă, mai curând concentrarea pe măsuri structurale și procedurale. Decada se angajează față de Guvernul României să asigure eficiența participării societății civile române la un grup de lucru pentru implementarea și monitorizarea Planului Național de Acțiune și include o prevedere pentru ajutarea întăririi capacității organizațiilor române. Guvernul este responsabil pentru implementarea Planului de Acțiune prin intermediul Agenției Naționale pentru Romi, care a trimis anul trecut Planul de Acțiune la parlament, pentru a fi adoptat ca lege, având asociat un buget important. Până la această dată parlamentul nu a răspuns solicitării.

În comparație cu Strategia Națională pentru Romi, Planul de Acțiune are o arie mai restrânsă, concentrându-se pe cele patru domenii prioritare ale Decadei și cele trei teme intersectoriale. Activitățile care se asociază cu Decada primesc finanțare prin Roma Education Fund²¹ și de la Guvernul României prin Planul Național pentru Dezvoltare 2007-2013. Astfel, sunt finanțate separat față de activitățile asociate cu Strategia Națională. Planul Național de Acțiune mai diferă și prin aceea că nu controlează formarea instituțiilor, concentrându-se mai mult pe monitorizarea mecanismelor de urmărire a obiectivelor, țintelor și indicatorilor de progres care trebuie să fie duse la îndeplinire în perioada Decadei. Deși Planul Național de Acțiune are menirea de a fi complementar Strategiei (nu de a o dubla sau o înlocui), în practică multe dintre realizările programelor Strategiei sunt de asemenea raportate ca realizări în cadrul Planului Național de Acțiune. Echipa a constatat că mulți romi, în special în cadrul societății civile, consideră că Strategia Națională și Decada sunt mari dezamăgiri și se află departe de așteptările lor.

B. Structurile guvernamentale și legislative

România este o democrație stabilă și dispune de toate structurile de reglementare cerute, însă funcționarea acestor instituții, respectiv aspectul informal al democrației, este mai puțin coerent și este vulnerabil la practici care amenință încrederea publică. Romii fac parte din cadrul democratic al țării, dar sunt stânjeniți de lipsa abilităților, a resurselor financiare și a voinței politice din partea a aproape tuturor actorilor relevanți, romi sau neromi, în egală măsură.

Consiliile parlamentare și locale

În comparație cu multe dintre statele cu care se învecinează, Parlamentul României este deschis și transparent. Publicul poate asista la lucrări prin transmisii pe internet și își poate vizita reprezentanții în birourile lor din colegiu. ONG-urile pot fi prezente în Camera Deputaților și unele dintre ele monitorizează Parlamentul în mod regulat. Cu toate acestea, accesul nu este același lucru cu influența, de care societatea civilă, în calitate de agent al intereselor publice, pare să nu dispună. ONG-urile pot depune proiecte de lege în Parlament prin intermediul Inițiativelor Legislative Cetățenești, dar strângerea a 100 000 de semnături este o provocare căreia foarte puține organizații îi pot face față și este aproape prohibitivă pentru romi.

În plus, România împărtășește cu mulți dintre vecinii săi europeni, în special cu democrațiile

²¹ Roma Education Fund a fost finanțat în comun de către Consiliul European, OSI, Programul de Dezvoltare al ONU, și Banca Mondială. Până acum nu a fost realizată o evaluare a impactului Fondului; cu toate acestea, a fost lansată o solicitare pentru angajarea unui expert care să evalueze programele finanțate.

post-comuniste, tradiția unui parlament slab. Parlamentul României controlează în mică măsură mai puternica ramură executivă și încă își dezvoltă rolul legislativ. Conform specificațiilor de mai sus, reprezentarea minorităților este garantată, însă, dincolo de faptul că este disproporționată față de mărimea fiecăreia, locurile rezervate sunt adeseori insuficient utilizate.

Nicolae Păun, liderul Partidei Romilor, ocupă din 2000 singurul loc în parlament destinat romilor. Conform grupului român de monitorizare, Institutul pentru Politici Publice, acesta nu se situează nici printre primii, nici printre ultimii 15 deputați în ceea ce privește activitatea legislativă²². Este președintele Comisiei pentru Drepturile Omului, culte și problemele minorităților, comisie pe care echipa de evaluare nu a găsit-o ca fiind un susținător de succes al romilor. Fiind unul dintre cele mai mici comisii din parlament (doar 12 membri), activitatea sa scăzută cu privire la problemele romilor poate fi de înțeles, deși nu există date clare cu privire la discuțiile și dezbaterile comitetului. La rândul său, Grupul Minorităților naționale, condus de un reprezentat al comunității armene, nu s-a dovedit foarte eficient în a avansa o agendă legislativă pentru romi (sau pentru o altă comunitate). Atât Comisia cât și grupul parlamentar al Minorităților ar putea să-și promoveze mai activ acțiunile legate de problemele romilor. În sondajul de opinie publică comandat de NDI, numai 11% dintre romi au răspuns că parlamentarii sunt eficienți sau foarte eficienți în abordarea celor mai importante probleme cu care se confruntă comunitatea lor, în timp ce 59% dintre romi au indicat faptul că reprezentanții lor în parlament lor nu au fost deloc eficienți în abordarea problemelor lor. Parlamentul, în totalitatea sa, a avut rezultate și mai slabe, 76% dintre romi indicând faptul că acesta nu și-a dovedit eficiența în abordarea problemelor comunităților lor²³. Aceste circumstanțe, luate în totalitatea lor, fac dovada unui parlament ales democratic, dar care este funcțional doar pe hârtie, care nu reușește să abordeze adecvat problemele cu care se confruntă cetățenii cei mai vulnerabili.

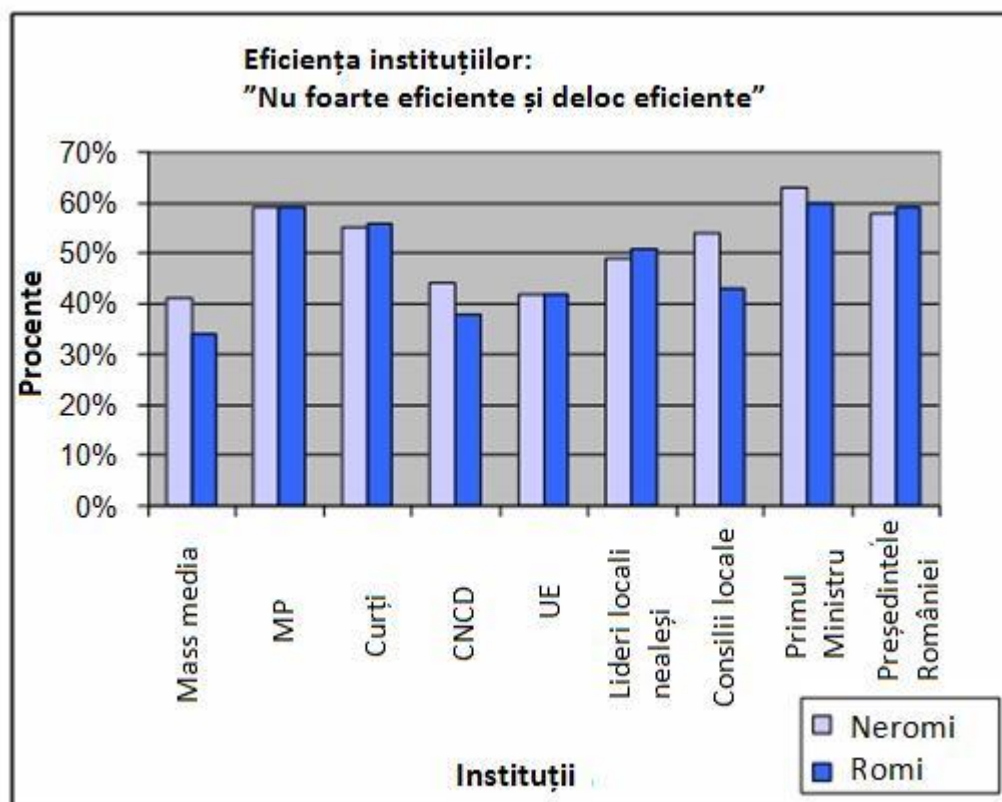
Consiliile locale nu par a fi deloc mai eficiente în ceea ce privește deservirea intereselor comunităților rome, indiferent dacă dispun de membri aleși de etnie romă sau nu. Pe baza întâlnirilor sale, echipa de evaluare a concluzionat că mulți dintre romii care sunt aleși în consiliile locale nu sunt reprezentanți activi sau eficienți. În multe cazuri, acest lucru se datorează faptului că consilierii romi reprezintă numai o minoritate în cadrul consiliilor, ceea ce poate duce cu ușurință la marginalizarea intereselor lor de către ceilalți consilieri. Echipei de evaluare i-au fost aduse la cunoștință plângeri din partea consilierilor locali conform cărora solicitările lor au fost frecvent ignorate și nu au fost informați cu privire la ordinea de zi a întâlnirilor consiliului, ceea ce nu le-a pus la dispoziție timpul necesar pentru elaborarea argumentației.

Cetățenii romi cu care s-a întâlnit echipa de evaluare, în mod special în comunitățile mai

²² De la începerea actualului său mandat în decembrie 2008, a avut trei discursuri în plen, a introdus o inițiativă legislativă (o lege pentru grădinițe care a fost inițiată de un grup de 22 MP și se află acum în comisie), și a avut două întrebări/interpelări. A fost prezent la 50% din voturile din parlament, ceea ce îl situează pe locul 256 din 334 deputați.

²³ Deși publicul critică eficiența parlamentului, parlamentul a oferit acces larg cetățenilor la monitorizarea activității aleșilor, pentru accesul la datele de vot, pentru urmărirea dezbaterilor asupra propunerilor legislative prin emisii pe pagina de internet a parlamentului ale audierilor comitetelor și a sesiunilor legislative, acces public la întâlnirile de comisie ale ONG, precum și accesul publicului la sesiunile legislative. Mai mult, fiecare cetățean și/sau ONG are dreptul de a pune întrebări în birourile parlamentare, deși nu există o modalitate de monitorizare a problemelor ridicate de cetățenii romi.

izolate, și-au manifestat precauție în abordarea consiliului lor cu plângeri și era și mai puțin probabil să facă propuneri și sugestii, întrucât considerau că eforturile lor ar fi fost lipsite de sens. Într-o localitate, solicitările de limitatoare de viteză pe un pasaj important care traversa un cartier de romi au fost ignorate în mod repetat, conform spuselor sătenilor. Deși este mult mai probabil ca romii din comunitățile rurale să știe cum să interacționeze cu reprezentanții lor locali aleși decât cei din orașele mari, sondajele de opinie și focus grupurile NDI au indicat faptul că instituțiile publice de la toate nivelurile au fost slab cotate din punct de vedere al încrederii și eficienței, o părere împărtășită de toate grupurile etnice.

Sondaj de opinie CURS, 2009

Curțile Europene

Deși în general legile României nu par a fi în discordanță cu standardele internaționale pentru drepturile omului și protejarea minorităților, Curtea de Justiție a Comunității Europene oferă o modalitate prin care legile române pot fi schimbate dacă se constată că nu sunt în conformitate cu legile UE. Cu sediul în Luxemburg, această Curte asigură conformitatea cu legile și regulile UE în ceea ce privește interpretarea și aplicarea tratatelor prin care a fost înființată UE. Romii din Republica Cehă au obținut propria victorie "Brown v Consiliul Educației", victorie obținută la Curtea de Justiție, când au atacat conceptul "separați, dar egali" și au convins curtea să mandateze reversul separării școlilor.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) este o curte internațională cu jurisdicția de a se pronunța, prin hotărâre judecătorească definitivă, asupra aplicațiilor individuale sau interstatale care reclamă încălcări ale Convenției Drepturilor Omului. Conform sistemului Convenției, fiecare stat membru al Consiliului Europei are datoria de a se

asigura că toate persoanele din jurisdicția sa se bucură de drepturile protejate prin Convenție. Dacă nu se întâmplă astfel, orice persoană, grup de persoane sau ONG care consideră că este victima unei astfel de încălcări poate, în anumite condiții, să depună o plângere la curte.

Deși au fost necesari mai bine de 15 ani și asistență pro bono din partea unei firme canadiene, un grup de romi au făcut uz de CEDO pentru a câștiga o soluționare de cauză în valoare de aproximativ 900 000 \$ și recunoașterea de către Guvernul României a faptului că s-a făcut responsabil de încălcări ale Convenției Europene. Un pogrom din 1991 din orașul Bolintin Deal a condus la violențe fizice aplicate unui număr de 24 de familii de romi și la alungarea acestora din casele lor. Curtea a acceptat recunoașterea din partea guvernului că nu și-a respectat angajamentul de a asigura cetățenilor dreptul la un proces corect și la respect pentru viața privată și de familie, că nu a asigurat o soluționare eficientă a situației și a interzicerii discriminării. De asemenea Guvernul României a fost de acord să facă demersuri în lupta împotriva discriminării și să îmbunătățească condițiile de trai ale comunității rome²⁴.

Guvernul

Cu mare parte din puterea de decizie a statului în mâinile ramurii executive, echipa de evaluare a studiat care dintre organismele guvernamentale abordau problemele minorităților – sau ale romilor, în special. De altfel, problemele minorităților sunt abordate în mai multe moduri și printr-o varietate de entități.

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a fost înființat în 2002 pentru a garanta respectarea legilor cu privire la tratamentul egal al tuturor cetățenilor. Consiliul este un organism autonom, condus de un președinte și un colegiu director format din nouă membri, care sunt nominalizați de Parlamentul României. CNCD, care raportează anual parlamentului²⁵, se confruntă cu un număr crescând de cazuri ce acoperă o gamă foarte largă de plângeri ale tuturor tipurilor de grupuri etnice și reprezintă în mod eficient interesele cetățenilor. A câștigat credibilitate și ceva notorietate în 2007, când a sesizat și l-a sancționat prin avertisment președintele României pentru remarci neoficiale prin care acesta s-a adresat unui reporter ostil prin ”țigancă împuțită”. Deși președintele Băsescu a primit doar un avertisment²⁶, faptul că o agenție guvernamentală a putut deschide un caz împotriva președintelui fără a suferi represalii a demonstrat neutralitatea Consiliului și a îmbunătățit profilul public al acestuia. Chiar și așa, deși bugetul CNCD și resursele umane alocate au crescut de la înființarea sa, numărul total al plângerilor depuse la CNCD nu a crescut în aceeași măsură, iar Consiliul nu este utilizat atât de eficient pe cât ar putea fi de către

²⁴ Guvernul a trebuit să adopte următoarele măsuri: dezvoltare program educațional pentru prevenirea și combaterea discriminării împotriva romilor în programa școlară din Bolintin Deal, crearea programe de informare publică și înlăturarea stereotipurilor/prejudecăților împotriva comunității rome în instituțiile publice; inițiere programe de educație juridică pentru membrii comunității rome; sprijinirea schimbărilor pozitive ale opiniei publice din comunitatea din Bolintin Deal, stimularea participării romilor la viața economică, socială, educațională, culturală a comunității prin dezvoltarea de proiecte comunitare; implementare programe pentru reabilitarea locuințelor și protecția mediului înconjurător; identificarea, prevenirea și rezolvarea conflictelor predispuse să genereze violență inter-etică.

²⁵ Îndelung ineficientă ca urmare a lipsei de independență, CNCD a fost mutat de sub supravegherea guvernului sub supravegherea parlamentului în 2007.

²⁶ CNCD l-a sancționat pe președintele Băsescu cu avertizare publică și i-a cerut să promoveze principiile egalității de șanse și a nediscriminării prin limbă. Băsescu a răspuns atacând în instanță decizia, unde a pierdut cazul, întrucât nu a fost de acord ca o conversație privată să devină subiect de analiză într-o instituție de stat.

comunitățile vizate²⁷.

Într-adevăr, sondajul de opinie al NDI a indicat faptul că CNCD se numără printre instituțiile publice cel mai puțin cunoscute de către respondenții romi și neromi, în egală măsură.

Buget, resurse umane, volum de cazuri al CNCD			
An	Resurse financiare alocate (în lei)	Număr de angajați	Număr de cazuri
2002	603.000	24	134
2003	1.699.000	25	473
2004	2.196.000	43	382
2005	2.556.000	37	432
2006	2.475.000	41	353
2007	4.250.000	54	836
2008	6.303.000	65	837

Deși nu face parte din guvern în mod oficial, președintele reprezintă imaginea publică a națiunii. Președintele Băsescu, al cărui mandat electoral se încheie anul acesta, a modificat recent organigrama, deținând un consilier pe problemele minorităților. Fiind un post de consilier, acesta nu dispune de autoritate sau de resurse financiare, dar ar putea avea un efect asupra interacțiunii președintelui cu cetățenii romi și asupra felului în care problemele acestora sunt percepute și prezentate de șeful statului, în mod deosebit în perioada campaniei ce urmează. Faptul că acest post a fost, în cele din urmă, creat este o declarație importantă, în special în lumina afirmațiilor anti-rome ale președintelui, indicate mai sus. Cu toate acestea, această numire, cu puține luni înainte de următoarele alegeri prezidențiale ridică problema referitoare la cât impact ar putea avea acest consilier asupra politicii pe termen lung cu privire la comunitatea romă.

Guvernul însuși dispune de câteva modalități de stabilire a politicilor și abordare a problemelor minorităților în general și ale romilor în special. Printre acestea se află și Departamentul pentru Relații Interetnice, condus de un secretar de stat și care este însărcinat cu promovarea bunelor relații între comunități. Deși condus de un etnic maghiar, existența Departamentului și eficiența activităților sale, deseori limitate, sunt în mod lipsit de echivoc pozitiv pentru romi, în mod special acțiunile sale cu privire la îmbunătățirea programei școlare, precum și cele cu privire la creșterea informării și toleranței cu privire la multele comunități etnice din România.

Echipa de evaluare a avut discuții cu privire la reinființarea Ministerului Minorităților, care a fost desființat în 2000, atunci când UDMR și-a pierdut poziția de membru a coaliției guvernamentale.

Ministerul, condus în mod tradițional de un etnic maghiar, dispunea de un portofoliu mult mai larg decât cel al Departamentului și avea mai multă autoritate decât acesta, dar echipa nu a găsit nici un indiciu că ar fi fost un ferm susținător al romilor.

Ceea ce lipsește îndeosebi este coordonarea eficientă între ministere – al Muncii, al Educației, al Sănătății – a căror activitate are un impact direct asupra populației rome și care se află în

²⁷ European Roma Rights Center prezintă accesul la CNCD ca fiind limitat, parțial datorită faptului că dispune de un sigur birou, aflat în București, care impune bariere logistice unui grup etnic sărac care este posibil să nu poată călători sau să dea telefoane interjudețene pentru a depune plângeri. Acest aspect este agravat de birocratie, care, chiar după depunerea unei plângeri la CNCD, îi cere victimei să ajungă în instanță cu hotărârea CNCD pentru a obține despăgubiri.

prima linie în procesul de implementare a Strategiei Naționale pentru Romi. Aceste ministere de obicei nu elaborează programe speciale pentru romi (sau alte minorități), ci recurg la Strategia Națională ca fiind instrumentul stabilit de susținere a intereselor romilor. Cu toate acestea, Strategia cu greu articulează câteva obiective care trebuie să fie implementate de către ministere, care susțin că nu au fonduri. În condițiile în care bugetul României a căzut cu siguranță victimă crizei financiare globale, nici un minister nu pare să fi făcut o prioritate din implementarea Strategiei Naționale, iar fondurile structurale disponibile din partea UE rămân adeseori nefolosite²⁸.

Agencia Națională pentru Romi, înființată în 2004 este responsabilă în mod explicit pentru coordonarea și supravegherea Strategiei Naționale. Cu toate acestea, nu-și poate îndeplini eficient acest rol ca urmare a poziției în guvern, întrucât se află la un nivel inferior ministerelor și nu are autoritate asupra acestora. În ciuda poziției sale ca instituția cea mai și direct responsabilă cu implementarea Strategiei Naționale, este foarte puțin cunoscută atât romilor, cât și publicului larg, conform sondajului comandat de NDI, ceea ce o face vulnerabilă marginalizării de către guvern. O altă provocare ce influențează eficiența ANR este conducerea acesteia, care s-a schimbat de patru ori în cinci ani de la înființare. Postul este foarte politizat, fiind numit, la începuturi de către partidul aflat la conducere împreună cu Partida Romilor și un număr mare de ONG-uri române, toate pretinzând că sunt interesate de cine se află în postul de conducere și de activitățile desfășurate. Parțial din acest motiv, ANR pare să nu dispună de o abordare pe termen lung cu privire la implementarea Strategiei Naționale și suferă de pe urma unei constante pierderi de expertiză după fiecare alegeri, când un număr mare dintre ocupanții posturilor sale se schimbă. Aceasta nu este o situație unică ANR, ci o problemă mai amplă, pe care România va trebui să o abordeze dacă dorește să înființeze o administrație publică eficientă, pentru o desfășurare fără dificultăți a activității guvernului, în ciuda schimbărilor politice.

Administrația la nivel județean și municipal

Înființate împreună cu ANR, Birourile Județene pentru Romi (BJR) sunt însărcinate cu organizarea și desfășurarea activităților de sprijinire a Strategiei. BJR se supun Ministerului Administrației și Internelor și au sediul în birourile Prefecturii județene. Pe baza informațiilor echipei de evaluare, BJR par să fie mecanisme lipsite de coerență în implicarea comunităților române, cu performanțe dramatical diferite de la un județ la altul, în funcție de personalitățile individuale. Unele se bucură de lideri puternici, care motivează și sprijină populația romă care locuiește în județul lor, în timp ce alții nu au vizitat niciodată comunitatea pe care trebuie să o deservească.

Motivele pentru aceste performanțe inegale sunt numeroase. În primul rând, ministerul care le supraveghează nu are un interes foarte mare pentru sprijinirea BJR și, conform unui expert rom, nu evaluează activitatea și angajarea BJR. Angajarea înșiși, după cum i-a fost comunicat echipei de evaluare, nu dispun de fișe de post clare, iar județele nu dispun de planuri de acțiune sau de calendar de proiecte. ANR are tentative de a le sprijini și coordona activitatea, însă nu are autoritate de supraveghere asupra acestora și nici capacitate de finanțare. BJR primesc fonduri pentru salariile angajaților, dar nu și pentru proiecte specifice, prin urmare dispun de o capacitate mică de a desfășura activități care să abordeze problemele ridicate de romi în județul lor. Și, în cele din urmă, nu toate BJR au fost înființate sau funcționează.

²⁸ De exemplu în august, UE a suspendat plățile pentru un program prin care erau furnizate României 150 milioane euro (\$220 milioane) în subvenții anuale pentru ferme, motivând prin probleme în managementul fondurilor.

De asemenea, sunt foarte politizate și cad pradă aceluiași boli răspândite printre partidele politice, după este specificat mai jos. Deși nu sunt desemnați politic, adeseori prefecții își părăsesc postul odată cu schimbările din administrația guvernamentală, prin urmare sunt mai puțin responsabilizați în fața publicului lor și, conform multor oficiali intervievați de către echipă, se folosesc uneori de BJR pentru a face afaceri politice. De asemenea, se spune că prefecții folosesc BJR ca mijloc de marginalizare a problemelor romilor pe care preferă să nu le abordeze. Echipa a constatat că de multe ori când prefecții au transmis către BJR diverse probleme, BJR nu au avut resursele adecvate pentru a se ocupa de acele probleme.

BJR trebuie să înființeze ”comitete mixte”, ale căror membri trebuie să reprezinte diferite etnii și sectoare politice. În esență, acestea sunt grupuri de lucru pe probleme de sărăcie, care trebuie să adune date cu privire la muncă, educație, sănătate și alte programe pentru romi la nivel județean. Cu toate acestea, exemplele de ”comitete mixte” care au fost aduse la cunoștința echipei de evaluare nu par să fi fost eficiente, vină atribuită de unii unor numiri alegeri politice neinspirate ale prefecților. Într-un județ echipa a fost informată că întâlnirile comitetului nu aveau agendă de lucru și că acestea constau în multe vorbe și nu prea multe fapte. Un membru al unuia dintre aceste comitete, care a sfârșit prin a nu mai participa, din frustrare, a spus: ”Se fac planuri de acțiune, dar nu este nici un fel de acțiune, sunt numai planuri”.

Sondajul NDI a dezvăluit faptul că mulți romi nu au făcut niciodată uz de BJR. Numai 15% dintre romi erau familiarizați cu acest birou și numai 7% s-au folosit de serviciile sale. Vestea bună este că cei care au apelat la BJR au avut în general experiențe pozitive, ca urmare a răspunsurilor punctuale cu privire la asigurarea asistenței sociale, precum și în ceea ce privește obținerea de sprijin în vederea angajării, găsirea unei locuințe, obținerea cărților de identitate. Dintre respondenții romi în cadrul sondajului NDI 81% dintre cei care au contactat BJR au apelat la aceste servicii, inclusiv accesul general la servicii sociale. Romii care erau cel mai familiarizați cu BJR păreau a fi mai integrați²⁹, romi care indicau faptul că câștigau suficienți banii pentru un trai decent. Cu alte cuvinte, romii care au cea mai mare nevoie de serviciile BJR sunt cei care sunt cel mai puțin informați cu privire la existența acestora.

La nivel local, legea a mandatat includerea unui expert rom în fiecare primărie pentru a servi ca mediator între oficialii publici și comunitățile rome, precum și pentru a dezvolta și a găsi finanțare pentru proiecte. Acești experți sunt numiți pe baza cererii comunității de către primar, în funcție de disponibilitatea resurselor financiare și umane, precum și în funcție de relația primarului cu respectiva comunitate. Acești experți pot juca și adeseori chiar au un rol pozitiv în comunitățile rome, dar nu dispun de o autoritate reală, de mijloace financiare sau de alte resurse la care să apeleze, iar în unele cazuri sunt chiar un mijloc de marginalizare a problemelor romilor. În unele orașe s-a observat faptul că acești experți pot deveni ei înșiși bariere, jucând mai curând rolul unui portar la ușa primarului, care îi numește personal, în loc să-i angajeze printr-un proces de aplicare deschis, transparent și competitiv.

O punte adeseori mai eficientă între administrația locală și comunitățile rome este reprezentată de mediatorii sanitari și școlari, existenți în multe orașe și sate. Numite și finanțate de Ministerul Educației și respectiv a Sănătății³⁰, aceste persoane de etnie romă, se concentrează pe problemele de zi cu zi ale comunității și lucrează îndeaproape cu experții

²⁹ În studiul opiniei publice și în acest raport realizate de NDI, ”romii integrați” sunt definiți ca romii care au cel puțin patru clase primare și sunt angajați.

³⁰ În plus, unii mediatori școlari sunt plătiți de către administrația locală.

romi din primării. Poate pentru că sunt percepuți ca fiind mai puțin ”politizați”, mediatorii sunt de multe ori în măsură să explice problemele într-un mod mai eficient și mai credibil pentru comunitățile lor, în timp ce continuă să îndeplinească obiectivele oficialilor publici, de exemplu acela de a crește frecvența școlii de către copiii romi sau asigurarea unor examene medicale regulate. Mediatorii sunt de obicei bine văzuți de ambele părți și reușesc să realizeze lucruri pe care oficialii publici nu le pot face. Conceput inițial ca un proiect al societății civile, mediatorii sunt acum plătiți și instruiți de stat, servind drept un bun exemplu despre cum pot fi inițiate programe de către sectorul privat, pentru a fi adoptate de guvern. Transferul programului mediatorilor către guvern nu s-a desfășurat însă fără dificultăți. Echipa de evaluare a fost informată că mediatorii nu sunt sprijiniți corespunzător, în special în urma instruirii inițiale, primesc prea multe sarcini și nu dispun de resursele adecvate pentru a face față problemelor care le sunt supuse atenției.

C. Partidele politice

Provocări ale partidelor politice

Provocarea principală pentru evaluarea participării romilor în cadrul partidelor politice o reprezintă lipsa datelor, întrucât nici guvernul, nici partidele politice, nici măcar societatea

”România este în această situație datorită politicienilor, cărora nu le pasă de oamenii obișnuiți... Politicienilor și conducătorilor le pasă numai de ei înșiși sau de alți oameni din capul ierarhiei”
- Bărbat nerrom, București
Focus grup NDI, iulie 2009

civilă nu urmăresc numărul romilor aleși în administrația locală, numărul sau distribuția sprijinului romilor pentru fiecare partid sau eficiența eforturilor de

sprijinire a comunităților rome. Colectarea datelor etnice rămâne un subiect controversat printre romi, a căror respingere la identificare se datorează în mare măsură istoricului lor. Experiența generală a populației rome cu autoritățile, care au încercat să le determine numărul și reședința, nu a fost una pozitivă. Mai mult, este interzisă prin lege colectarea anumitor categorii de date etnice. Această lipsă a datelor reprezintă ea însăși o barieră, care împiedică partidele - și pe romi înșiși - de la a măsura eficient îmbunătățirea participării romilor la procesul politic. Cu toate acestea, sondajul NDI a avut și respondenți romi care au fost dispuși să răspundă la întrebări cu privire la identitatea lor, modelul de vot, comportament civic, precum și cu privire la atitudinea față de instituțiile publice. Partidele politice ar putea realiza sondaje similare și ar putea utiliza aceste informații. Până la această dată NDI nu a fost informat cu privire la existența unor partide care să studieze aceste aspecte pe cont propriu și la propria inițiativă.

Totuși, partidele politice se confruntă cu o provocare și mai importantă, care prezintă bariere nu numai pentru participarea romă, dar și pentru legalitatea și sprijinul partidelor: nemulțumirea publică amplă a tuturor grupurilor etnice cu privire la partidele politice. În timp ce încrederea publică în partidele politice este scăzută în multe locuri în lume, tendința care se manifestă în România a fost dezvăluită clar de sondajele de opinie și focus grupurile NDI și întărită în timpul misiunii de evaluare. Atitudinea generală în România este aceea că nu se poate avea încredere în politicieni și că aceștia nu lucrează în interes public³¹, iar lipsa de încredere se manifestă mai mult în rândul romilor decât în rândul neromilor. Conform

³¹ Sondajul NDI a arătat că partidele politice din România, indiferent de etnie sau ideologie, se situează la coada listei în ceea ce privește eficiența, în comparație cu alte instituții publice și civice.

sondajului NDI, lipsa de încredere în partidele politice a fost motivul cel mai frecvent folosit atât de romi, cât și de neromi, care au spus că nu vor mai vota la următoarele alegeri – 35% și respectiv 54%; dacă acest lucru se va confirma la alegerile prezidențiale din noiembrie, rămâne de văzut. În alegerile parlamentare din 2008 participarea la vot a scăzut la 39,2% de la 58,49% în 2004, dar în lipsa unor date clare nu se poate stabili cu exactitate în ce măsură romii au făcut parte din această tendință.

Deși această nemulțumire ar putea fi generată, cel puțin parțial, de criza economică globală și de impactul acesteia, liderii de partid trebuie să combată percepția conform căreia nu dispun de viziune și nu „lucrează” pentru alegătorii lor. Sondajele și datele empirice arată că alegătorii au puțină încredere în partidele politice și consideră că interesele lor nu sunt deservite. Deși partidele politice s-au maturizat semnificativ în cei douăzeci de ani de când în România au început să se organizeze alegeri competitive, politica rămâne foarte personalizată și pare a se concentra mai mult asupra scandalurilor personale decât asupra soluțiilor pentru problemele populației. Chiar și partidele cele mai mari și mai dezvoltate încă trebuie să câștige interesul public real, întrucât sunt văzute de mulți alegători ca fiind puțin mai mult decât simple instrumente de campanie, care își propulsează liderii către îmbogățire și privilegii. Campaniile din usă în usă sunt o practică comună - aproape două treimi dintre cetățenii romi și neromi au indicat contacte cu partidele în perioada alegerilor - după cum sunt mesaje politice și sondaje, dar sprijinul public substanțial este mai puțin răspândit.

Abordarea problemelor romilor

Partidele tind în general să fie vagi, dar sunt cu atât mai puțin coerente când vine vorba despre abordarea problemelor romilor. Menționează puțin sau deloc necesitatea de a rezolva problemele legate de sărăcie, de analfabetism, de șomaj și de sănătate care invadează comunitățile rome în mod disproporționat, incorporând de obicei interesele romilor într-o mai largă trimitere la minorități și drepturile omului. Desigur, nici unul dintre partidele dominante nu a făcut din dezvoltarea socio-economică a romilor o prioritate pentru țară și nu a furnizat propuneri concrete de abordare a acestui segment critic al populației, de fapt nici un partid politic dominant nu face nici măcar referire la romi în platforma sa.

Conform sondajului NDI, poziția unui partid față de drepturile minorităților este mai importantă pentru alegătorii romi decât dacă le este reprezentată în mod explicit etnicitatea, sugerând astfel că partidele politice cu o platformă solidă cu privire la problemele minorităților au o șansă reală la a le câștiga voturile.

Același sondaj a constatat că 34% dintre romi și 65% dintre neromi consideră că problemele minorităților sunt cel mai bine reprezentate de partidele dominante. Romii tineri, din mediul urban, sunt mult mai predispuși să prefere partidele de interes național celor etnice, iar Partidul Social Democrat s-a situat pe primul loc printre romi, dintre toate partidele politice. În mod evident, este loc nu numai pentru ca partidele politice să abordeze problemele romilor, dar și ca să beneficieze de pe urma acestui fapt.

Acesta este un indicator al faptului că Partida Romilor trebuie să dețină o platformă puternică și un istoric dovedit mai curând decât să se bazeze pe voturile romilor numai pe baza componentei etnice. Cu toate acestea, Partida Romilor pare să dispună de o platformă și de un program politic mai puțin dezvoltate decât adversarii săi politici. Într-adevăr, o scanare rapidă a paginilor de internet ale partidelor și a Partidei Romilor dezvăluie faptul că partidele mari își promovează intens platformele și activitățile, în timp ce Partida Romilor are prea

puține informații pe pagina de internet, accesibil unui alegător interesat. Mai mult, observațiile echipei de evaluare indică de asemenea faptul că Partida Romilor nu dispune de un plan național de acțiune bine dezvoltat și coordonat, deși acest fapt ar putea fi pus pe seama unei penurii de resurse necesare pentru coordonarea filialelor locale.

Corupție, cumpărare de voturi și sprijin

Conform studiului NDI, atât romii, cât și neromii asociază partidelor politice termeni negativi, cum ar fi ”corupt”, ”flămând după bani” și ”neimplicat”. Faptul că partidelor le lipsește inputul de jos în sus și participarea în procesul de luare a deciziilor nu fac decât să hrănească percepția generală cu privire la patronajul corupt al partidelor. De obicei selecția candidaților nu este transparentă, după cum este și cazul numirilor guvernamentale, fiind, astfel, văzută de mulți ca fiind un simplu mijloc de a face favoruri, decât de a răsplăti merite sau competență.

Acestea au o legătură directă cu raportările generale cu privire la cumpărarea voturilor, intimidare și fraudă pe care focus grupurile NDI le-au dezvăluit atât între romi, cât și printre neromi și care s-au regăsit în interviurile echipei de evaluare. Un lider ONG cunoscut a menționat faptul că, în noul sistem electoral, în loc să cumpere partidul voturile cetățenilor, acest lucru „revine” candidaților. În timp ce candidații posibili nu mai sunt îndatorați liderului de partid pentru un loc în capul listei, același lider ONG a afirmat că partidele sunt acum predispuse să aloce cele mai bune colegii candidaților cu cele mai adânci buzunare. Deși echipa de evaluare nu a fost în măsură să verifice aceste afirmații, s-a lovit de comentarii similare și din partea altor actori civici și politici în timpul întâlnirilor sale, care au fost în conformitate cu rezultatele focus grupurilor.

În timp ce puține incidente de cumpărare a voturilor sunt raportate autorităților, majoritatea persoanelor care au discutat cu echipa de evaluare și-au exprimat lipsa de încredere în faptul că sistemul ar trage pe cineva la răspundere pentru depistarea unor nereguli în procesul de votare. Liderul unui grup civic din București a estimat că 25% dintre participanții la vot aveau legătură directă cu cumpărarea voturilor. Conform spuselor sale ”Chiar și atunci când oficialii de partid sunt prinși, aceștia nu sunt pedepsiți”. Conform sondajului NDI, este posibil ca romilor, într-o măsură mai mare decât neromilor, să li se ofere sume de bani în schimbul voturilor. Doi dintre candidații romi care au participat la alegerile parlamentare din 2008 (și au pierdut) au afirmat că deși au discutat cu alegătorii despre problemele individuale și au încercat să organizeze campanii cinste, cumpărarea voturilor de către oponenții lor s-a dovedit a fi un obstacol copleșitor.

Rapoarte internaționale, din surse care includ Comisia Europeană,

”Atunci când politicienii au nevoie de voturile noastre, ne contactează. Ne dau plase cu ulei, zahăr și făină...dar dacă încerci să vorbești cu ei după alegeri, nu-ți mai răspund”
- femeie de etnie rromă, integrată, București
Focus grup NDI, iulie 2009

Freedom House și OSCE, continuă să critice România pentru mediul politic încărcat de corupție, făcând această relatare nesurprinzătoare.

Indiferent de adevărul acuzațiilor cu privire la cumpărarea voturilor, în mod evident partidele politice au eșuat în a-i implica pe alegători cu alte ocazii decât în campania electorală. Numai 28% dintre romii și 38% dintre neromii care au răspuns la sondajul NDI au indicat faptul că partidele politice le-au vizitat comunitățile în afara campaniei electorale.

În timp ce partidele oricum eşuează în mare măsură în ceea ce priveşte asistenţa semnificativă acordată alegătorilor, sunt cu atât mai neglijente când vine vorba despre alegătorii romi. În aprilie 2009 organizaţia de tineret a PNL a votat pentru înfiinţarea unui nou departament, concentrat pe Drepturile Omului, sub supravegherea unui vice-preşedinte al organizaţiei. Acest nou departament are în lucru dezvoltarea unui plan de acţiune şi încă trebuie să identifice strategii pentru vizarea şi incorporarea minorităţilor. Un alt partid, PSD, are un Departament al Egalităţii de Şanse, cu departamente similare la nivel judeţean, deşi nu în fiecare judeţ şi cu grade diferite de activitate. Liderul subcomitetului pe probleme ale romilor din cadrul departamentului a demisionat cu câţiva ani în urmă, motivând lipsă de sprijin şi inactivitate, iar acum sunt în desfăşurare negocieri pentru un înlocuitor pentru funcţia sa. Speranţele sunt ca un activist rom să ocupe această funcţie, aducând o nouă abordare entuziastă a acestui post. Filiala PSD din Galaţi, cu sprijinul Friedrich Ebert Stiftung, a asigurat instruire oficialilor romi aleşi în perioada 2000-2004, dar nu a realizat o bază de date pentru a identifica membrii romi, oficialii aleşi sau activităţile care vizează comunitatea romă. Aceasta este o oportunitate irosită de a implica un potenţial grup de alegători într-un mod semnificativ.

Sprijin pentru candidaţii de etnie romă şi pentru Partida Romilor

Conform informaţiilor deţinute de NDI, doar două dintre partidele politice principale au avut candidaţi de etnie romă la alegerile parlamentare din anul 2008, PSD şi PNL. Una dintre provocările cu care s-au confruntat aceşti candidaţi a fost asigurarea unui “colegiu câştigător.” Unul dintre candidaţii de etnie romă, fostul şef al Agenţiei Naţionale pentru Romi şi o figură politică de rang înalt, a fost înscris să candideze într-un colegiu din Bucureşti cu populaţie majoritară de etnie romă, cu toate că nu era oraşul în care locuia. Educat, manierat şi integrat, el a fost perceput ca un străin care a avut dificultăţi în a câştiga încrederea populaţiei sărace din colegiu, într-o mare măsură populaţie analfabetă. Un alt candidat de etnie romă a anunţat că nu a primit nici un sprijin din partea structurii centrale a partidului, în special în ceea ce priveşte instruirea şi resursele. Un observator a presupus că partidele principale consideră candidaţii de etnie romă ca un factor de risc pentru baza lor de alegători şi nu doresc să atragă prea multă atenţie asupra acestora. Ele consideră aceste candidaturi drept favoruri acordate unor persoane de etnie romă şi nu oferă un sprijin consistent în alegerea acestora.

Când ne referim la alegerile locale, povestea nu diferită în mod semnificativ. Cu toate că echipele i s-a spus că partidele principale susţin “mulţi” candidaţi de etnie romă, bărbaţi şi femei pentru posturile de consilieri locali, nu sunt disponibile date concrete care să susţină această afirmaţie. În plus, rata de succes a candidaţilor de etnie romă la nivel local este discutabilă. Cu toate că Partida Romilor a câştigat alegerile pentru două posturi de primar şi a obţinut 202 consilieri locali în 2008, mai multe comunităţi cu populaţie majoritară de etnie romă nu au o reprezentare majoritară în primărie.

Câteva organizaţii ale Partidei Romilor, inclusiv o organizaţie cu care a colaborat NDI în Brăila, sunt destul de active la nivel local. De exemplu, cu sprijinul NDI, organizaţia din Brăila a Partidei a elaborat o strategie la nivel de *judeţ* pentru management organizaţional şi recrutare de membri. Drept rezultat au derulat o campanie de promovare cu sprijin

suplimentar din partea Centrului de Resurse pentru Participarea Publică (CeRe)³² pentru a încuraja implicarea la nivel local în proiectele dezvoltate de comunitate. Totuși, această poveste de succes este diferită față de alte organizații locale, unde lideri puternici au reprezentat un obstacol în calea reușitei unor filiale prin păstrarea puterii. În multe cazuri acest fapt a îndepărtat romii, iar aceștia s-au alăturat sau chiar au format organizații locale ale altor partide politice și au candidat împotriva Partidei Romilor în alegeri. Ce nu este foarte clar este cât sprijin primesc aceste organizații locale din partea organizației centrale a partidului și la ce nivel sunt folosite de partid pentru a concura pentru voturile romilor.

În focus grupuri, respondenții de origini romă și cei care nu sunt de origine romă au fost divizați în privința importanței originii etnice a candidatului. Unii au considerat că este mai puțin relevantă decât istoricul candidatului, în timp ce alții au considerat că este un aspect pozitiv sau negativ distinct. Unii romi au considerat că un candidat de etnie romă ar înțelege mai bine problemele lor și ar putea să comunice mai bine cu ei. Alți romi au afirmat că ar vota mai degrabă pentru un român, considerând propriul grup etnic ca fiind mai corupt. Iar unii respondenți care nu sunt de etnie romă au considerat inacceptabil să voteze pentru un candidat de etnie romă, preferând un candidat de etnie română sau chiar maghiară, afirmând că “maghiarii sunt oameni educați.”

“[Etnia] nu contează; tot ceea ce contează este candidatul ... dacă ea/el a făcut ceva bun în trecut.”

– Femeie care nu este de etnie romă,

Petroșani

NDI Focus Grup, iulie 2009

Bazându-ne pe rațiunile ce stau la baza alegerilor făcute de votanți, ambele grupuri etnice par a fie dispuse să treacă cu vederea percepția negativă asupra unui candidat de etnie romă, atât timp cât acesta este candidatul potrivit în colegiul potrivit pentru partidul potrivit. Cu alte cuvinte, un

candidat de etnie romă educat, cunoscut și pe care te poți bizui care a candidat pentru un partid principal care a putut să exprime o poziție clară în privința problemelor importante ale votanților poate avea o șansă de reușită și la votanți de etnie romă, și la cei care nu sunt de etnie romă.

În acest context, partidele principale ar putea lua în considerare mult mai serios perspectiva candidaturii persoanelor de etnie romă în anumite colegii. În timp ce Partida Romilor ar beneficia de pe urma revizuirii listelor de candidați și a platformei sale pentru a-și asigura capacitatea de răspuns din partea suporterilor și votanților partidului. Cu toate că Partida Romilor rămâne al doilea partid ca popularitate printre persoanele de etnie romă, acesta depășește PD-L cu un singur procent în sondajul NDI.³³ El pierde voturi, conform declarației liderului partidului Păun, care a menționat o scădere continuă a rezultatului obținut în cinci alegeri din ultimii 16 ani. La alegerile parlamentare din anul 2008, Partida Romilor a obținut mai puțin de 10 procente din ceea ce Păun a considerat că au fost 700,000 potențiale voturi ale persoanelor de etnie romă.

³² CeRe oferă suport ONG-urilor și instituțiilor publice din România în sprijinirea participării publice. În viziunea CeRe, ONG-urile, cetățenii și instituțiile publice își asumă responsabilitatea pentru participarea publică. Pentru mai multe informații, vă rugăm să vizitați website-ul <http://www.ce-re.ro>.

³³ Acest aspect este și mai interesant luând în considerare că PD-L nu a avut candidați de etnie romă la alegerile parlamentare din anul 2008 și a realizat, probabil, cea mai scăzută promovare în rândul votanților de etnie romă dintre toate partidele de interes național. Probabil că partidul ar fi putut beneficia mai bine de pe urma popularității în rândul romilor dacă ar depune un efort susținut care să trateze problemele acestora sau să prezinte mai mulți candidați de etnie romă.

Partida consideră că pierde voturi în favoarea partidelor principale, o afirmație susținută de cel puțin un lider de etnie romă al ONG, care consideră că cumpărarea agresivă a voturilor de toate celelalte partide a crescut numărul de votanți dintre persoanele de etnie romă, și a diversificat voturile acestora. De asemenea, introducerea unui nou sistem electoral este posibil să fi contribuit la pierderea voturilor Partidei Romilor în cel mai recent scrutin electoral, deoarece cetățenii de etnie romă sunt foarte dispersați în numeroase colegii electorale. Cu toate acestea, scăderea rezultatelor partidului chiar și în alegerile locale indică o pierdere semnificativă a sprijinului acordat partidului în cadrul bazei sale de alegători.

D. Societatea civilă

Societatea civilă³⁴ oferă unele dintre cele mai promițătoare exemple de participare politică dincolo de niște limite preexistente și are cel mai mare potențial să doboare barierele existente referitoare la comunitatea romă. Câteva organizații proeminente, incluzând CeRe, Asociația Pro Democrația și Romani Criss³⁵, care au obținut recunoaștere la nivel național, se susțin din punct de vedere financiar și au avut un impact semnificativ asupra constituenților lor. De asemenea, furnizorii locali de servicii reușesc să umple golurile lăsate de Guvern și să îmbunătățească condițiile de viață. Cu toate acestea, societatea civilă în general și grupurile de etnie romă mai specific fie nu folosesc, fie nu folosesc în întregime rețelele profesionale pentru a împărtăși cele mai bune practici și lecțiile învățate și a evita suprapunerea. Coalițiile bazate pe aceleași principii, în special între persoanele de etnie romă și cu alte grupuri etnice, nu sunt foarte răspândite și nici foarte eficiente. În cele din urmă, societatea civilă a romilor trebuie să facă o treabă mai bună în implicarea politică într-o manieră reprezentativă și constructivă.

Pe baza cercetării echipei de evaluare, câteva ONG-uri române au o influență redusă în procesul legislativ—rezultat al unor numeroși factori. În primul rând, cele mai multe par să se concentrează pe conștientizare publică și furnizare de servicii, în loc de promovarea și influențarea politicilor. În al doilea rând, ele adesea suferă de lipsa unei baze de alegători reale, concentrându-și eforturile pe construirea unei baze de clienți dintre sponsori în loc să obțină un sprijin larg din partea votanților în numele cărora pot vorbi. În cele din urmă, lipsa influenței politice își are originea cel puțin până la un punct din incapacitatea și neputința acestora de a forma coaliții pe baza de principii comune eficiente care ar putea avea o forță mai mare cu un mesaj comun.

³⁴ Cu toate că termenul “societate civilă” se referă la o gamă largă de asociații oficiale și neoficiale dintre cetățeni, scopul acestei evaluări a fost limitat în mare măsură la ONG-uri. NDI constată că participarea informală a cetățenilor este un aspect vital al unei societăți democratice, dar nu a putut să cerceteze acest aspect mai detaliat datorită constrângerilor de timp și resurse.

³⁵ *Romani Criss* este un ONG românesc care încearcă să protejeze drepturile minorității române din țară și să prevină discriminarea romilor. Realizează proiecte pentru îmbunătățirea situației romilor, în mare măsură concentrate pe educație și sănătate. Vă rugăm să vizitați <http://www.romanicriss.org> pentru mai multe informații.

“România nu are o educație civică reală. Trebuie să înceapă în școli să schimbe mentalitatea oamenilor și să-i învețe despre valorile și responsabilitățile cetățenilor. Sistemul nostru educațional nu ne învață despre gândirea critică.”

– Lider ONG, București

Misiunea de evaluare NDI, iulie 2009

În plus, echipa de evaluare a remarcat o preferință puternică a mai multor ONG-uri, rome și non-rome deopotrivă, de a nu fi “pătați” de angajamente pe care le percep ca fiind politice – aproape orice activitate care necesită parteneriate cu funcționari publici. Acceptarea

candidaților duce la stigmatizare în cadrul comunității; cu toate că ambii candidați de etnie romă care au candidat pentru partidele principale la alegerile parlamentare din anul 2008 provin din societatea civilă și au avut legături strânse cu aceasta, ei nu au fost acceptați și aproape nesușinuți de ONG-urile rome, inclusiv de acelea pe care odată le-au condus. Nici echipa de evaluare nu a descoperit multe programe de activism civic în domeniul participării politice. Echipa de evaluare a găsit puține dovezi despre răspândirea și eficiența GOTV și a campaniilor de educare a votanților realizate de organizațiile rome fie pentru informarea romilor despre reformele electorale, fie pentru a contracara cumpărarea generalizată a voturilor care a fost invocată.

Probabil că datorită lipsei de notorietate, ONG-urile sunt în mare măsură necunoscute pentru opinia publică în România, indiferent de etnie. Conform sondajului NDI, aproximativ 25% din cetățenii care nu sunt de etnie romă și mai mult de 50% din cetățenii de etnie romă nu știu cum să descrie un ONG. Aproximativ 90% din cetății de etnie romă și cei care nu sunt de etnie romă au specificat că au avut contacte rare sau foarte rare cu un ONG. În ultimul an, mai mult de 80% din toți respondenții nu au aparținut sau nu au făcut parte din nici o organizație comunitară, incluzând sindicate, organizații de tineret, grupuri de interese și ONG. Doar câțiva dintre participanții la focus-grupurile NDI au specificat că au făcut voluntariat în programe ONG, romii fiind mai puțin convingși că ar trebuie să se implice. Mai mult, marea majoritate respondenților a afirmat că, dacă li s-ar solicita, ar face voluntariat în programe pentru copii, programe educaționale culturale și programe de protecție a animalelor.

Aceasta sugerează că societatea civilă folosește voluntari mai puțin decât ar putea și ar putea beneficia de pe urma unei comunicări externe mai eficiente cetățenilor de etnie romă și celor care nu sunt de etnie romă. De asemenea, sugerează că ONG-urile nu se concentrează pe problemele care contează pentru cea mai mare parte a opiniei publice, care contribuie la opiniile vehiculate preponderent în studiul opiniei publice al NDI că ONG-urile sunt “corupte” și “făcute doar pentru bani.” ONG-urile care se ocupă cu problemele romilor au fost percepute pozitiv de respondenții din focus-grupuri, iar *Romani Criss* și *Asociația Thumende*³⁶ au fost menționate în mod specific ca exemple pozitive. Respondenții romi au reușit să menționeze mai multe programe educaționale și culturale reușite și programe pentru copii, dar au considerat că ONG-urile trebuie să fie implicate mai mult în comunitățile lor și să viziteze comunitățile rome mai des.

³⁶ Asociația *Thumende* Valea Jiului este o organizație non-guvernamentală multiethnică înființată în anul 2001 în Petroșani, în partea de vest a României. *Thumende* este dedicată activismului civic printre cetățenii de etnie romă, oferind educație în drepturile omului, încurajând respectarea drepturilor omului și promovând problemele romilor în fața instituțiilor guvernamentale locale.

ONG-urile rome, ca multe organizații ale societății civile se confruntă cu lipsa resurselor financiare și umane și petrec mult timp pentru strângerea de fonduri. Ele se confruntă în special cu costuri operaționale aferente utilizării fondurilor, care sunt deseori excluse din granturi. Cerința referitoare la cele cota de participare de 10 procente pentru a primi fonduri structurale UE reprezintă o restricție majoră, făcând multe grupuri incapabile să obțină beneficii din resursele disponibile.

Mai mult, România, ca multe țări din Europa, în special din est, nu are o tradiție puternică în voluntariat sau acțiuni în folosul comunității sau o economie suficient de puternică care să ofere suport pentru contribuții semnificative din sectorul privat. Acest aspect face societatea civilă – în special organizațiile cu mai puțină popularitate în cadrul opiniei publice, cum ar fi cele implicate în probleme legate de participarea politică – să fie aproape în întregime dependentă de granturi străine sau fonduri guvernamentale.

În cele din urmă, așa cum a fost menționat mai sus, ONG-urile rome trebuie să stăpânească arta formării unor alianțe puternice bazate pe aceleași principii pentru a putea vorbi cu aceeași voce. Lipsa de unitate caracterizează cele câteva eforturi care au fost depuse pentru a forma o coaliție inter-sectorială la nivel național care ar putea atrage atenția unei părți mai mari din populație și a conduce o mișcare autentică pentru drepturi civile. O încercare finanțată corespunzător de unificare a ONG-urilor rome într-o singură alianță care să influențeze politica electorală și legislativă a suferit numeroase schimbări de conducere și schimbări de direcție având un potențial care încă poate fi realizat. Tinerii lideri ai grupului, chiar și cu sprijin din exterior, nu au putut să prezinte o viziune comună, cu atât mai puțin să decidă cine este cel mai calificat să o ducă la îndeplinire. Un activist de etnie romă a glumit spunând că mașinile romilor au nevoie de un volan pentru fiecare pasager, deoarece nimeni nu vrea să cedeze controlul.

Și nici nu au avut un succes mai mare colaborând cu organizații non-rome. Problemele acestora par a fi marginalizate, în ciuda faptului că ar putea găsi o cauză comună pentru mai multe probleme cu susținătorii drepturilor copiilor, grupurile pentru drepturile femeilor, organizații din domeniul sănătății și altele asemenea. Capacitatea de colaborare dincolo de barierele etnice și de a găsi o cauză comună la probleme specifice ar multiplica incomensurabil impactul grupurilor din ambele părți și ar contribui într-o mare măsură în a demonstra beneficiile colaborării interetnice.

E. Opinia publică și comunitățile de romi

Atitudine față de romi

Conform șefului Departamentului pentru Relații Interetnice, două studii care au fost realizate în anul 2007 au arătat că ostilitatea față de romi nu “se răspândește, dar se adâncește.” Cu alte cuvinte, numărul de persoane care sunt ostile romilor nu a crescut, dar ostilitatea este mult mai intensă. Cu toate că aceste informații pot fi depășite, tendința în toată regiunea din Europa Centrală și de Este sugerează o anumită justificare a afirmației. Impresia generală printre cetățenii de etnie romă și cei care nu sunt de etnie romă care au luat parte la focus-grupurile NDI a fost că relațiile dintre grupurile etnice se înrăutățesc.

“Avem nevoie de soluții inovatoare prin care să prevenim conflictul și să anticipăm, problemele, aducând cetățenii de etnie romă și cei care nu sunt de etnie romă la același nivel.”

*– Funcționar public, București
Misiunea de evaluare NDI, Iulie 2009*

Cu toate că relațiile dintre grupurile etnice nu sunt bune, nici una dintre persoanele cu care s-a întâlnit echipa de evaluare nu le-a considerat a fi atât de proaste ca în țările din nord. Toți cei cu care s-a întâlnit echipa au declarat că tipul

de demonstrații neo-naziste și violența orientată împotriva romilor care s-au produs în Republica Cehă, Ungaria și Slovacia nu se vor întâmpla în România. Chiar și cel mai recent episod din județul Harghita, în care s-au confruntat etnici maghiari cu romi, a fost perceput de anumiți experți ca fiind mai mult un incident izolat decât un semnal privind extremismul larg răspândit în creștere.

Experiența echipei de evaluare în orașul Petroșani a demonstrat că o colaborare în cazul intereselor comune poate juca un rol important în aplanarea tensiunilor etnice, în acest caz o comunitate minieră unde supraviețuirea depinde de colaborare. Mai mult, tensiunile etnice dintre romi, maghiari și etnicii români nu trebuie să fie ignorate, în special în vremuri de creștere a dificultăților economice. Cu toate că România s-a confruntat cu mai puține conflicte violente ca în alte părți în acest ultim an, *Financial Times* a speculat în August 2009 că “se poate confrunta cu o criză socială de proporții în cazul în care procentul mic actual de români care se întorc acasă din Italia și Spania devine aflux, pe măsura ce industria construcțiilor din sudul Europei intră în criză.”

Pe baza studiilor de caz CNCD și a cercetărilor efectuate pe durata evaluării, discriminarea romilor rămâne persistentă în România. În focus-grupurile NDI, mai mulți participanți de etnie romă s-au simțit discriminați pe piața muncii, la accesul la educație și

“Îți spun ‘țigan’ oriunde te duci. Când călătorești cu un autobuz, te evită și își iau măsuri de precauție, spun, ‘Un țigan s-a urcat în autobuz!’.”

*– Cetățean rom, Soldanu
Focus-grup NDI, iulie 2009*

La instituții de sănătate publică. Principalul motiv pentru care sunt discriminați, în viziunea lor, este “pur și simplu pentru că sunt romi.” Îmbunătățirea percepției generale privind egalitatea și acceptarea socială a romilor este o

componentă critică pentru îmbunătățirea participării lor politice. În cazul în care copiii de etnie romă își încep viața simțindu-se – și probabil chiar fiind – nedoriți în clasă, nimeni nu se poate aștepta că ei se vor simți vreodată bineveniți în Parlament.

Atitudini și valori pentru romi

Una dintre cele mai importante bariere în participarea romilor în viața publică și politică provine chiar din cadrul comunității. Moștenirea neîncrederii, urmare a secole de robie, discriminare și deportare în lagăre de concentrare, nu pot și subestimate. Deseori comunitatea se izolează, pe bună dreptate, de instituțiile de guvernare care nu acționează întotdeauna în interesul ei și de alte comunități care i-au prigonit de-a lungul istoriei. O mândrie colectivă în cultura și tradițiile romilor, precum și un fel de mândri individuală

care evită respingerea socială, menține, deseori, comunitățile rome separate deoarece ei refuză să fie asimilați, integrați sau umiliți sau asupriți de alții.

Structura socială tradițională a comunităților de romi reprezintă o altă barieră pentru cei care vor să se integreze. Femeile, care adesea nu sunt reprezentate corespunzător în viața publică în întreaga Europă de est, au un dezavantaj particular. Considerate în mod tradițional ca fiind inferioare bărbaților, se consideră deseori că fetele de etnie romă nu au nevoie de educație și nu au dreptul să își aleagă soții, un handicap distinctiv care a făcut cele mai multe femei dependente de soții lor și a dus la o toleranță generală față de violența domestică. În mod interesant, unii dintre cei mai realizați lideri ai societății civile și avocați ai comunității rome sunt femei care au avut parte de educație și provin din comunități mai integrate.

În societățile rome tradiționale, liderul neoficial sau *bulibașa* conduce comunitatea, împarte dreptatea și este un punct de blocare pentru informațiile care intră și ies din comunitate. Funcționarii publici, precum și activiștii societății civile și ai partidelor care tratează în general cu comunitatea prin *bulibașa* care, conform unor anumite surse, hotărăște cum ar trebui să voteze comunitatea și la ce preț. Un lider civic al romilor a precizat că anumiți *bulibași* și-au pierdut încredere oamenilor lor în urma vânzării voturilor care nu au adus beneficii comunității lor. Totuși, aceasta este mai degrabă o excepție, decât o regulă. Având atât de multă putere, minimizarea importanței *bulibașei* în fața comunității este dificil de realizat. Echipa de evaluare a întâlnit mai mulți *bulibași* care au fost aleși în consiliile locale și care pot fi identificați prin casele lor opulente și modelele de lux ale mașinile.

Într-unul din cartierele rome din afara Iașiului, echipa de evaluare a aflat că acea comunitate a fost pur și simplu divizată pentru a permite existența cei doi *bulibași* care aveau pretenții diferite asupra teritoriului și a clanurilor. Această divizare este simptomatică pentru o altă barieră cu care se confruntă romii în cadrul propriei comunități – o dezbinare în rândul liderilor care provoacă disfuncționalități. Mai multe persoane intervievate, inclusiv mulți romi, s-au plâns de lipsa de organizare și solidaritate întâlnită în alte comunități ale minorităților, cele mai însemnate fiind cea maghiară și cea evreiască.

În cele din urmă, romii din comunitățile sărace, mai izolate nu înțeleg adesea legătura dintre serviciile guvernamentale și participarea în sistem. Un membru al Parlamentului a remarcat că alegătorii săi de etnie romă vin la el cu plângeri că nu au curent electric, nerealizând că prin construirea caselor lor fără autorizațiile corespunzătoare, compania de electricitate poate că nu are cunoștință de existența lor acolo și că nu poate oferi servicii pentru casele lor. Această situație tinde să distanțeze și mai mult romii de instituțiile publice, deoarece ei consideră că nu sunt tratați corect, în loc să recunoască responsabilitatea lor de a se implica în sistem. Acest fapt are un efect mai profund atunci când este vorba de exprimare politică mai abstractă, cum ar fi votarea, înscrierea într-un partid politic sau încercarea de influențare a politicii publice. Pe lângă credința că Guvernul nu se află în slujba lor, comunitățile de romi, asemenea cetățenilor de toate etniile din toată lumea post-comunistă, consideră că nu au nimic de spus în această privință. Deceniile de viață cu o mentalitate de bunăstare, cu speranțe și chiar preferințe pentru starea de anticipare și preocupare în privința tuturor nevoilor cetățenilor, împiedică

adesea romii în a fi inițiatori mai activi ai dezbaterilor politice publice. Atunci când interacționează cu Guvernul sau cu partidele politice, această interacțiune se produce sub forma unor schimburi directe, solicitând membrilor parlamentului să le furnizeze curent electric sau vânzând voturi pentru ulei și zahăr.

Alți factori

Legătura dintre sărăcie și participarea politică este una crucială, deoarece romii au rate ale sărăciei și analfabetismului semnificativ mai mari decât orice alt grup demografic din România. În mod clar, sărăcia este o barieră deoarece lupta pentru supraviețuire și hrănirea familiei, uneori doar preocuparea pentru nevoi de igienă de bază, epuizează și diminuează capacitatea unei persoane de implicare în activități politice care nu pot avea un avantaj imediat. Sărăcia face ca o comunitate deja lipsită de drepturi să fie mai izolată și vulnerabilă la manipulări politice. Accesul inegal la educație, angajare, locuințe și sănătate complică eforturile de creștere a participării politice, un element critic de soluționare a problemelor comunităților de romi care trăiesc la periferia societății.

România a demonstrat progrese în domeniile inițiativelor în educație și sănătate pentru cetățenii de etnie romă, dar proiectele reușite par a fi întâmplătoare și nu abordate strategic și sistematic. Un fost oficial guvernamental a dat un exemplu de o comunitate în care i s-a solicitat instalarea de dușuri în școala primară, în ciuda unei creșteri semnificative a costurilor de întreținere, având în vedere că elevii de etnie romă vin din locuințe fără instalații sanitare interioare. El a prezentat ideea ca pe o problemă de sănătate publică, cât și de educație și a calculat economiile de costuri pe termen lung care s-ar produce. Totuși, această reușită, din câte știa oficialul, nu a fost repetată în altă parte în județ sau, probabil, nici în țară. Impresia echipei de evaluare a fost că astfel de succese nu sunt împărtășite în mod sistematic în cadrul Guvernului, introduse ca o practică sau politică standard sau propuse ca legislație. În parte, asta se întâmplă deoarece România nu are canale de comunicații la nivelul sistemului pentru compararea și standardizarea celor mai bune practici, dar, de asemenea, se datorează și unei culturi politice care nu a apreciat în mod tradițional comunicarea informațiilor.

Una dintre barierele care au fost precizate în rapoartele de evaluare anterioare din România sau din altă parte a fost lipsa documentației oficiale pentru romii care s-au opus interacțiunii cu statul. Totuși, România a făcut un progres semnificativ în acest domeniu, iar NDI a descoperit că 96% din romii intervievați în sondaj dețineau cărți de identitate. Cu toate că lipsa cărților de identitate și a altor documente este încă o problemă, în special a titlurilor de proprietate, autorizațiilor de construcție și a autorizațiilor de funcționare, numărul romilor care nu sunt luați în evidențele oficiale pare că a scăzut în ultimii ani.

III. RECOMANDĂRI

Prezentele recomandări sunt făcute pe baza întâlnirilor cu actorii implicați și a studierii documentelor publice oficiale și neoficiale existente disponibile la momentul desfășurării proiectului. În general, echipa recomandă ca eforturile să fie continuate prin organisme publice și private pe două fronturi: promovarea cooperării și înțelegerii dintre grupurile etnice, în special prin interese comune, iar reducerea sărăciei și îmbunătățirea standardelor de viață pentru romi să devină o prioritate maximă. Aceasta are o importanță capitală în prevenirea tensiunilor pe termen scurt dintre romi și alte grupuri etnice permițând în același timp dezvoltarea durabilă pe termen lung a comunităților de romi.

Mai multe recomandări specifice pentru organisme naționale și internaționale sunt prezentate în continuare:

A. *Guvernul și Parlamentul României*

Este esențială coordonarea ministerelor în ceea ce privește elaborarea și implementarea politicilor publice pentru romi. Prim ministrul trebuie să fie direct și activ implicat în coordonarea comitetului inter-ministerial pentru romi sau să numească un înalt reprezentant care să joace acest rol.

Toate nivelurile guvernamentale trebuie să crească finanțarea societății civile pentru ca acestea să desfășoare proiecte pe care nu le pot sau nu trebuie să le conducă și să îmbunătățească serviciile guvernamentale, cum ar fi programul cu mediatorii sanitari. Aceasta poate necesita găsirea de soluții ingenioase pentru colectarea veniturilor. Cu toate acestea, Guvernul ar trebui să stabilească mecanisme pentru protejarea autonomiei de implementare a ONG-urilor care primesc fonduri de la stat și pentru asigurarea transparenței în procesul de acordare a granturilor.

În cele din urmă, CNCD, prin alocare de resurse de la buget trebuie să promoveze mai accentuat principiul nediscriminării în societate, prin diverse campanii. De asemenea, alte agenții guvernamentale care se ocupă cu integrarea romilor, cum ar fi ANR și BJR, trebuie să fie mai bine înzestrate și mai bine supravegheate.

Recomandările specifice pentru ministere individuale sunt:

- Ministerul Educației ar trebui să introducă programe de educație civică pentru toți elevii, pentru a defini mai bine rolurile și responsabilitățile cetățenilor într-un stat democratic și să încurajeze participarea publică la scară largă. De asemenea, ministerul trebuie să realizeze o evaluare proprie a școlilor din zone cu populație mare de romi, în special în ceea ce privește calitatea educației, să selecteze bunele practici și să înceapă replicarea lor în toată țara. Alte ministere (Muncii, Sănătății, etc.) trebuie să urmeze acest exemplu.
- Ministerul Sănătății, împreună cu Ministerul Educației, trebuie să continue instruirea de noi mediaciori școlari și sanitari și să aloce resurse suplimentare în acest sens. Aceste persoane îndeplinesc rolul de lideri importanți ai comunității și vor beneficia de suport și rețele mai bune.
- Ministerul pentru minorități nu este necesar să fie reînființat din punctul de vedere al echipei. În locul unui minister care să se concentreze singur asupra situației din cadrul comunităților minorităților, echipa recomandă ca Guvernul să-și

concentreze atenția asupra campaniilor de promovarea diversității și multiculturalismului nu numai în rândul cetățenilor ci și la nivelul personalului din administrația publică. Departamentul pentru Relații Interetnice, așa cum au văzut membrii echipei de evaluare, poate avea acest rol în condițiile în care are instrumentele necesare.

- Ministerul Administrației și Internelor trebuie să evalueze, să sprijine și să coordoneze mai bine activitatea Birourilor Județene pentru Romi (BJR) și să încurajeze implicarea mai eficientă a comitetelor mixte. De asemenea, trebuie să creeze și să îmbunătățească capacitatea BJR să aibă inițiative și să ia decizii și să folosească auditori externi care să le evalueze activitatea. În cele din urmă, comunicarea mai bună cu comunitatea romă, în coordonare cu ANR, este necesară pentru a face comunitățile vizate mai conștiente de serviciile BJR.

Agencia Națională pentru Romi

Agencia Națională pentru Romi are nevoie de resurse și restructurare, atât intern, cât și ca parte a Guvernului, pentru a-și îndeplini eficient și de o manieră strategică misiunea de coordonare și monitorizare a implementării *Strategiei naționale pentru romi* și a angajamentelor asumate de guvern în cadrul *Deceniului de Incluziune a Romilor 2005-2015*. Mai specific, echipa de evaluare recomandă ca ANR să:

- Revizuiască strategia națională pentru romi și să promoveze activ la nivelul Executivului măsurile de politici publice asumate de acesta în Deceniul de Incluziune a Romilor într-o consultare reală și largă cu societatea civilă. În acest sens, este nevoie de o strategie coerentă, pe termen lung, care să dureze mai mult decât durata mandatului unui singur lider și să folosească activ metodologia și instrumentele de monitorizare și evaluare a progresului politicilor pentru romi, de care deja dispune.
- Primească autoritatea și bugetul necesare monitorizării activității altor ministere în legătură cu implementarea strategiei naționale și a Planurilor Naționale de Acțiune rămase încă neadoptate, la jumătatea Deceniului. În vreme ce anumiți respondenți au recomandat ca acest organism executiv să fie subordonată legislativului, echipa de evaluare nu este de aceeași părere, deoarece aceasta ar contribui la diminuarea importanței acesteia și la creștea politizării activităților Agenției Naționale pentru Romi.
- Aibă stabilitate în ceea ce privește personalul printr-un sistem de numiri în servicii publice care să facă parte dintr-o reformă administrativă mai largă a Guvernului.
- Să se angajeze în mai multe parteneriate cu societatea civilă și administrația publică locală, în special ca un mijloc de sprijinire a autorității și resurselor experților locali din primării.
- Ofere suport structurat pentru experții locali din primării, în special un canal de informare care să contracareze izolarea acestora și să diseminarea practicilor pozitive care să fie replicate la nivelul administrației locale.
- Ia în considerare strângerea voluntară de date referitoare la numărul romilor care au candidat și au obținut mandate electorale, precum și derularea de analize cu privire la tendințele romilor în ceea ce privește participarea civică.

Parlamentul

Grupul parlamentar al minorităților este o resursă puțin utilizată în Parlament, care ar putea face mai multe pentru promovarea problemelor romilor în contextul unor interese ale minorităților mai mari. Printre modurile în care ar putea servi mai bine comunității romilor se regăsesc următoarele recomandări:

- Folosirea problemelor de interes comun pentru a forța alianțe temporare cu partidele principale și pentru a oferi un suport mai larg pentru propuneri și acțiuni legislative.
- Inițierea unui proiect legislativ pentru adoptarea Planurilor Naționale de Acțiune asociate priorităților Deceniului de Incluziune a Romilor - educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă și locuire - care sunt o preocupare primară printre votanții de etnie romă.
- Propunerea unei reforme a înregistrării partidelor și a legilor electorale în scopul încurajării concurenței pentru locurile rezervate minorităților și să permită “organizațiilor minorităților” să devină partide politice autentice. Interzicerea actuală a “partidelor etnice”, care deja există în mod efectiv prin ONG-urile minorităților care propun candidați, trebuie să fie re-examinată cu un ochi critic. ONG-urile, atunci când se transformă în partide politice, sunt în contradicție cu rolul lor de apărător al interesului public.

B. Partidele politice

Partidele politice majore

Majoritatea partidelor politice din România demonstrează în mod egal o lipsă de voință politică în a rezolva sau măcar a admite gravitatea problemelor care privesc comunitatea romilor. În afară de cel mai superficial tratament sau declarații naționaliste extreme, cele mai multe partide ignoră romii și problemele acestora. A sosit momentul pentru partidele politice să acorde o atenție reală acestei mase mari de alegători și în creștere, și să răspundă nevoilor romilor, nu doar în calitate de votanți, ci și de cetățeni. Sărăcia extremă și subdezvoltarea comunităților de romi afectează întreaga populație și trebuie făcută o prioritate din rezolvarea acestor probleme.

Următoarele alegeri generale nu vor avea loc până în anul 2012, care oferă partidelor o perioadă prelungită de timp pentru a recâștiga votanții dezamăgiți de toate etniile prin demonstrarea angajamentelor lor pentru servicii publice în loc de câștiguri personale. Ele face asta în mai multe moduri:

- Dezvoltarea unor strategii pentru o comunicare mai eficientă cu suporterii și alegătorii în afara campaniilor electorale pentru a stabili un dialog pe termen lung. În timp ce asta trebuie să fie realizată cu votanții în general, trebuie acordată o atenție specială comunităților de romi care au reclamat lipsa comunicării între alegeri. Asta trebuie să includă propaganda electorală în rândul alegătorilor de rând cartierele de romi, în timp ce liderii de nivel înalt abordează organizațiile civice proeminente ale romilor.

- Desemnarea unui membru respectat al partidului care să fie responsabil cu legătura cu comunitățile romilor și ONG-urile rome, adoptând o abordare de cooperare în soluționarea problemelor și raportare către conducere. Această poziție trebuie să primească resurse pentru îndeplinirea atribuțiilor și este răspunzătoare pentru îndeplinire.
- Urmărirea datelor demografice ale membrilor și votanților pentru a identifica mai bine suporterii și potențialii membri și candidați de etnie romă.
- Alocarea de timp și resurse pentru cercetarea opiniei publice și a opțiunilor politice în diferite probleme privind comunitățile de romi.
- Crearea unor programe în platformele lor care să răspundă la problemele romilor cu soluții politice și legislative serioase și bine elaborate.
- Identificarea romilor talentați și educați care să candideze pentru mandate în colegiile din care provin, în special în alegerile locale, și sprijinirea campaniilor acestora.

Partida Romilor

În cazul în care Partida Romilor vrea să inverseze tendința de scădere a sprijinului, trebuie să convingă votanții de etnie romă că nu consideră susținerea lor implicită ci chiar le reprezintă interesele. Cu toate că partida poate continua să păstreze un loc rezervat pentru romi, acesta nu va obține o reprezentare mai mare și poate că, la un moment dat în viitor, se va confrunța cu un al partid al romilor, în cazul în care legile electorale se schimbă sau suficient de mulți romi s-ar asocia și ar reprezenta o amenințare serioasă. Politicienii de etnie romă, indiferent de afilierea lor politică, trebuie să elaboreze politici mai receptive dacă vor să obțină sau să recâștige sprijinul în scădere al votanților. Pot face asta în mai multe moduri:

- Stabilirea unei comunicări mai puternice cu alegătorii care să depășească campaniile electorale prin care să asculte în mod onest problemele votanților prin studii și întâlniri în cadrul primăriei.
- Revitalizarea partidului cu noi membri și lideri de filiale, solicitarea contribuției acestora și implicarea lor mai activă în procesul de luare a deciziilor la nivel central.
- Căutarea candidaților în rândul generației mai tinere, în special la nivel local, și găsirea de oportunități de instruire pentru aceștia.
- Acționează ca o voce mai puternică a comunităților de romi prin Comitetul pentru Drepturile Omului, solicitând audieri legislative sau de anchetă în cazuri de discriminare, nereguli guvernamentale sau conflicte interetnice.

C. Societatea civilă

Societatea civilă, incluzând atât ONG rome cât și ONG non-rome, joacă un rol important în doborârea barierelor care împiedică persoanele de etnie romă să se implice pe deplin în viața politică. Printre acțiunile recomandate pe care le poate întreprinde, sunt următoarele:

- Deschiderea discuțiilor despre colectarea voluntară a datelor etnice, așa cum a început să se întâmple în Slovacia și în alte țări. Deciziile cu privire la dacă și cum să fie colectate aceste informații trebuie să fie luate de cetățenii români de toate etniile, dar au nevoie de un catalizator pentru a însufleși discuțiile, pentru a atrage contribuția publicului larg, și pentru a furniza exemple comparative relevante.
- Dezvoltarea de proiecte de educație civică direcționate către comunitățile de etnie romă, care să evidențieze drepturile cetățeanului, rolurile acestuia și responsabilitățile acestuia, pentru a contracara atitudinile din comunitate cu privire la conducere și participare. ONG române trebuie să dezvolte programe care încurajează în special conducerea comună și luarea deciziilor în comunitate, mai degrabă decât dependența de un singur conducător care are autoritate incontestabilă.
- Pregătirea tinerilor educați de etnie romă în arta negocierii, comunicării, promovării, elaborării de strategii și guvernării pentru a crea o nouă generație de conducători.
- Dezvoltarea unei comunicări externe mai energice pentru a capta potențiali voluntari care să se implice în proiecte locale, în special în acelea care aduc comunității beneficii directe.
- Conducerea de proiecte de dezvoltare locală și de organizare a comunității care aduc împreună persoane de etnie romă și persoane care nu sunt de etnie romă pentru a demonstra beneficiile practice ale cooperării interetnice și care ajută la prevenirea conflictelor.
- Analiza și propunerea de modificare a cerinței legii electorale de a fi membru în Consiliul Minorităților Naționale pentru organizațiile minorităților care doresc să propună candidați, alături de criteriile de eligibilitate pentru un loc în Consiliu. Aceasta ar deschide calea spre o competiție pe o scară mai largă în rândul organizațiilor minorităților și ar revigora participarea minorităților.
- Implicare constructivă cu parlamentul, consiliile locale, agențiile guvernamentale la toate nivelele prin formularea clară a opțiunilor politice și utilizarea inițiativei cetățenilor pentru a promova o agendă legislativă definită.
- Coordonarea și interconectarea mai eficientă, atât între ONG române cât și dincolo de barierele etnice, pentru a împărtăși cele mai bune practici și lecțiile învățate, pentru a maximiza resursele, pentru a evita existența a două proiecte identice, și pentru a dezvolta mai eficient coaliții bazate pe aceleași principii.
- Furnizarea de mijloace pentru conducătorii politici pentru a se adresa alegătorilor de etnie romă prin intermediul consiliilor municipale, dezbaterilor publice și ședințelor membrilor.
- Lucrul în cadrul rețelelor internaționale și a coalițiilor pentru a examina legislația română și aplicarea acesteia; determinarea potențialelor conflicte cu legislația Uniunii Europene, Consiliului European și a Națiunilor Unite; și să beneficieze pe deplin de curțile internaționale din Luxemburg, Strasbourg, și Haga pentru a contesta aceste legi, a îndrepta greșelile și a obține câștiguri financiar sau alte privilegii de la Guvernul român.
- Furnizarea de programe de pregătire destinată persoanelor de etnie romă alese în mandatele locale, în special, dar nu numai, acelor care îndeplinesc primul mandat. Aceasta trebuie să includă atât instrumente pentru o guvernare eficientă, o mai bună înțelegere a modului în care funcționează consiliile locale și a rolului

și a responsabilităților unui consilier local, cât și dezvoltarea abilităților în domeniul precum elaborarea de proiecte, dezbaterile, construirea coalițiilor, planificarea strategică și așa mai departe.

D. UE/Comunitatea Internațională

Echipa de evaluare constată că multe state membre UE, nu numai cele noi, alături de state din toată lumea, împărtășesc aceste provocări cu privire la comunitățile minoritare și în special cu privire la cele de etnie romă. Astfel, abordarea comunității internaționale trebuie să fie una de colaborare orientată spre rezolvarea problemelor și spre dezvoltarea comună.

Unul dintre cele mai importante lucruri pe care le poate face comunitatea internațională este pur și simplu să rămână implicată. Un reprezentant local de etnie romă întrebându-l fiind ce ar putea să întreprindă comunitatea internațională pentru a ajuta, răspunsul ei a fost, "Faceți asta, ceea ce faceți acum. Veniți aici și vedeți ce se întâmplă. În felul acesta știm că cineva ne acordă atenție."

Unele dintre măsurile recomandate mai concrete pe care Uniunea Europeană și membrii Comunității Internaționale le pot lua includ următoarele:

- UE trebuie să se asigure în continuare de respectarea de către Guvernul României a tratatelor și acordurilor pe care le-a semnat cu privire la drepturile și libertățile omului.
- UE trebuie să elaboreze îndrumări și standarde pentru fondurile structurale orientate spre facilitarea accesului și îmbunătățirea impactului integrării romilor într-un mod complementar cu Deceniul de Incluziune a Romilor. Ar trebui să se adreseze în mod deosebit absorbției scăzute a fondurilor disponibile în România.
- UE trebuie să examineze posibilitatea de a face o excepție în cazul persoanelor de etnie romă de la principiul subsidiar care se aplică politicilor privind minoritățile în statele membre, având în vedere că persoanele de etnie romă sunt o minoritate specială datorită caracterului transfrontalier al acestei populații și datorită faptului că duc lipsa unei patrii mamă.
- Portofoliul propus de Comisia Europeană pentru drepturile fundamentale și împotriva discriminării, dacă acesta va fi confirmat, trebuie să aibă precizări explicite de coordonare a politicilor pentru integrarea persoanelor de etnie romă.
- Grupurile partidelor europene trebuie să colaboreze cu partidele înrudite pentru împărtășirea celor mai bune practici, atât în linii mari (în termeni de dezvoltare a platformei, cercetare a politicilor și democrație internă) cât și cu privire la minorități (comunicare externă direcționată, exemple de politici). O inițiativă precum cartă pro-minorități propusă de PES, de exemplu, poate avea un rol de stimulare în încurajarea partidelor politice înspre a fi mai cuprinzătoare și înspre a adopta poziții mai clare în privința problemelor minorităților.
- Donatorii ar trebui să finanțeze proiecte – prin intermediul ONG naționale și internaționale – pentru a facilita integrarea persoanelor de etnie romă precum și îmbunătățirea condițiilor de viață, cu accent pe reducerea barierelor cunoscute aflate în calea participării politice.

- Donatorii ar trebui să pună în balanță pe de-o parte nevoia de a-și asuma riscuri cu proiectele inovatoare care pot eșua și pe de altă parte cu o abordare mai riguroasă a evaluării și a posibilelor trecerii cu vederea în ceea ce privește cheltuielile. Rapoartele și evaluările scrise nu sunt suficiente; vizitele regulate la fața locului sunt necesare pentru a verifica eficiența proiectelor și randamentul fondurilor cheltuite.

IV. CONCLUZII

În cei șase ani trecuți de când NDI a realizat evaluarea din anul 2003 cu privire la participarea politică a persoanelor de etnie romă, se poate observa un progres evident în diferite regiuni. Un număr în creștere de persoane de etnie romă indiferent de nivelul lor își exprimă doleanțele cu privire la problemele de interes pentru comunitatea lor și au mai multe resurse pe care le utilizează. Guvernul a pus în funcțiune mecanisme instituționale pentru a sprijini persoanele de etnie romă, care, deși nu funcționează așa cum ar trebui, cel puțin furnizează un punct de plecare pentru tratarea problemelor persoanelor de etnie romă. Strategia Națională și Planul de Acțiune Național al Deceniului sunt de asemenea un plus categoric, în ciuda problemelor apărute în faza implementării.

Oricum, mai rămân multe de făcut până când persoanele de etnie romă să poată fi considerate participanți activi și implicați deplin în sistemul politic al României. În timp ce foarte multe se întâmplă pe teren, exemplele de succes în mare parte par a fi singulare mai degrabă decât sistemice, individuale mai degrabă decât instituționale. Implementarea politicii, mai ales în ceea ce privește Strategia, este inconsistentă. Standardele și cele mai bune practici sunt aplicate haotic.

Unele bariere în calea participării persoanelor de etnie romă sunt structurale, pentru că sunt în legătură cu alegerile și reprezentarea parlamentară, eficiența ANR, CNCD, BJR și experții din primărie. Acestea pot fi tratate în mare parte prin reforma bugetară și legislativă, cu condiția să existe voința politică. Oricum, atitudinea socială față de persoanele de etnie romă și în cadrul grupurilor de persoane de etnie romă reprezintă o barieră importantă care împiedică o comunicare consistentă din partea partidului și dezbateră politicilor precum și implicarea cetățenească din partea romilor înșiși. Aceste bariere motivaționale și de atitudine necesită un angajament pe termen lung pentru a fi tratate și depășite.

Deși această evaluare este caracteristică României, problemele sunt departe de a fi limitate la o singură țară. Acest raport trebuie analizat într-un context regional și recomandările trebuie aplicate acolo unde sunt aplicabile în țările din întreaga regiune și mai departe în Europa.

Cel mai important, această evaluare va deveni utilă numai în condițiile în care va fi continuată prin alte lucrări. O atenție constantă trebuie acordată problemelor persoanelor de etnie romă și proiectelor elaborate astfel încât să țină cont de recomandările menționate mai sus.

Anexa I

Provocări și Oportunități Democratice

Persoanele de etnie romă reprezintă un procent considerabil și în creștere al populației din Europa Centrală și de Est — până la 10 procente în unele țări — dar sunt extreme de slab reprezentate în politică și în guvern. De la căderea comunismului, persoanele de etnie romă au fost în imposibilitate de a participa în instituțiile democratice din țările lor la rezolvarea pe scară largă a problemelor economice, sociale și cu privire la drepturile omului care afectează disproporționat comunitățile lor. Participarea politică activă — votarea în alegeri, asigurarea reprezentării în Guvern și promovarea intereselor lor — oferă cea mai bună modalitate pentru persoanele de etnie romă de a-și îmbunătăți statutul social și condițiile materiale.

Începând cu anul 2004, NDI a pus în aplicare o inițiativă regională a persoanelor de etnie romă, finanțată de National Endowment for Democracy, cu sprijin suplimentar furnizat de Open Society Institute și Consiliul European. Scopul inițiativei este de a dezvolta un grup competent de activiști de etnie romă care să aducă expertiză politică partidelor, Guvernului și societății civile și care să se folosească de mandatele în care sunt aleși sau numiți pentru a influența politicile care afectează persoanele de etnie romă. Inițiativa este localizată în Bulgaria, Kosovo, Macedonia, România, Serbia și Slovacia.

Componenta de bază a inițiativei a fost o serie de cursuri de instruire în leadership politic în Bulgaria, România și Slovacia, respectiv, extinsă cu Kosovo, Macedonia și Serbia în 2008. NDI de asemenea instruește candidații și reprezentanții aleși de etnie romă; furnizează asistență tehnică ONG romi cu privire la modul de a-și promova constructiv problemele în fața Parlamentului și a ministerelor; organizează stagii pentru studenții de etnie romă în cadrul legislatură națională și în cadrul partidelor politice, realizează cercetări comparative și cercetări ale opiniei publice privind integrarea politică a persoanelor de etnie romă; și încurajează evenimentele care pun în legătură reprezentanții politici și guvernamentali cu activiștii de etnie romă pentru a discuta idei de politici. Pentru a îmbunătăți schimbul de cunoștințe transfrontalier, NDI organizează anual cursuri de instruire regionale pentru a spori competența activiștilor. NDI estimează că aproximativ 400 de activiști de etnie romă au absolvit această inițiativă.

Persoanele de etnie romă care colaborează cu NDI folosesc tot mai mult mecanismul politic pentru tratarea problemelor din comunitățile lor. În Slovacia, alegerile locale din anul 2006 au dus la o creștere de aproape 40 de procente a numărului de consilieri locali de etnie romă, dintre care mulți au fost instruiți de către NDI sau au absolvit aceste programe. Cu ajutorul NDI, *Amalipe* în Bulgaria și Roma Public Policy Institute în Slovacia au promovat cu succes politici mai eficiente și folosirea mai multor resurse pentru asistența persoanelor de etnie romă. În România, un număr de absolvenți ai cursurilor de instruire furnizate de NDI au dus la mobilizarea comunităților de alegători de etnie romă pentru candidații partidelor principale în alegerile parlamentare din anul 2008. Ca rezultat, membrii parlamentului aleși colaborează cu acești activiști de etnie romă pentru a elabora strategii de dezvoltare locală pentru îmbunătățirea situației persoanelor de etnie romă în comunitățile lor.

Remarcile anti-romi făcute de președintele României au dus la proteste pașnice care au obținut acoperire media la scară largă și au condus la scuze publice. NDI asistă persoanele de etnie romă din Europa centrală și de Est pentru a promova măsuri anti-discriminare și o mai puternică reacție guvernamentală la politicile care afectează comunitățile de romi.

Anexa II

Jan Marinus Wiersma este un fost membru al Parlamentului European (1994-2009). Membru al Partidului Laburist din Olanda și vice-președintele Grupului Socialist, el a făcut parte din Comisia pentru Afaceri Externe a Parlamentului European. De asemenea, Wiersma a fost raportor al Parlamentului European pentru aderarea Slovaciei la UE (1999-2004). Din această poziție a solicitat în mod activ recunoașterea problemelor romilor în procesul de aderare al Slovaciei și al tuturor celorlalte state candidate la UE. Având o diplomă de master în Istorie obținută la Universitatea din Groningen, Wiersma a scris extensiv despre problemele romilor și a fost un avocat pe termen lung al drepturilor romilor în Parlamentul European. În ultimii opt ani, Wiersma s-a concentrat pe îmbunătățirea calității democrațiilor formate recent în Europa Centrală și Europa de Est. În anul 2008, el a publicat o carte cu titlul *Democracy, Populism and Minority Rights* (Democrație, populism și drepturile minorităților) împreună cu co-vicepreședintele Grupului Socialist, Hannes Swoboda, care, printre altele, abordează problemele romilor. În prezent, Wiersma este Cercetător științific la Wiardi Beckman Foundation, Președinte al Spolu International Foundation pentru îmbunătățirea poziției socio-economice a comunității romilor și Trezorier al Forumului European pentru Democrație și Solidaritate.

Monica Călușer este Coordonator de programe la Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală din Cluj-Napoca, care se concentrează pe îmbunătățirea climatului interetnic din România și promovarea principiilor asigurării păcii și justiției etnoculturale. Călușer are experiență profesională în sondaje de opinie publică și s-a concentrat asupra politicii din România, comportamentul de vot și prejudecăților. În mod specific, ea a luat parte la conferința națională “Stereotipuri și discriminare: Imaginea romilor în presa scrisă.” Călușer este licențiată în Științe Politice la Universitatea Babeș-Bolyai și a absolvit un master în Politică și Economie politică în tranziția post-comunistă la Universitatea Central-Europeană din Budapesta, unde a scris lucrarea de disertație “Electoratul de extremă dreapta: Cazul Partidului România Mare.”

Catherine Messina Pajic este Directoare Adjunct în programele pentru regiunea Europa Centrală și de Est ale NDI. În această calitate, ea s-a concentrat în mare măsură pe problemele romilor, în timp ce a monitorizat și programe pentru consolidarea democrației în întreaga regiune. Înainte de a se alătura NDI în anul 2002, doamna Pajic a conceptualizat, proiectat și gestionat un portofoliu de programe de schimburi internaționale în întreaga regiune pentru National Forum Foundation (care și-a unit forțele cu Freedom House). Ea a locuit pentru doi ani în Varșovia și Belgrad, unde a lucrat ca consultant independent pentru organizații naționale și internaționale. În plus, ea are experiență în strângerea de fonduri și ca funcționar de dezvoltare la un grup de promovare a drepturilor animalelor cu sediul în Washington, D.C. Este licențiată în comunicarea în masă la Universitatea din Boston și deține un master în Studii a zonei de influență rusească la Universitatea Georgetown.

Alice Ratyis conduce biroul NDI în România. Este licențiată în jurnalism și a obținut experiență în comunicarea eficientă și planificarea strategică în timpul activității sale ca lider ONG pentru mai mulți ani. După absolvire, ea a lucrat în calitate de consilier al președintelui UDMR, unde a învățat despre structura internă și funcționarea organizațiilor politice. De asemenea, ea a dobândit experiență în lucrul cu partidele politice din

România și din întreaga Europă lucrând ca trainer NDI și ulterior în calitate de consultant independent. În plus, ea are experiență în organizarea campaniilor în țări precum România, Ungaria, Macedonia, Marea Britanie, Statele Unite și Teritoriile Palestiniene.

Eugen Ștefan Florian este un activist politic de etnie romă din Arad, România, implicat în tratarea problemelor romilor la nivel local din anul 1997. Un absolvent al cursurilor NDI, având numeroase inițiative referitoare la comunitățile locale de romi, el deține mai multe funcții de conducere la nivel local și național în cadrul unor organizații de tineret și seniori. În anul 2000 s-a înscris în Partidul Social Democrat (PSD), fiind liderul organizației de tineret la Arad, precum și membru al Departamentului pentru Egalitatea de Șanse a PSD. În prezent este Președintele Asociației Millennium Center din Arad, care pune accentul pe importanța tinerilor și a aspirațiilor acestora în societatea românească, și promovează democrația concentrându-se asupra drepturilor omului și anti-discriminare.

Iulian Stoian este Directorul Executiv al Alianței Civice a Romilor din România, o rețea de promovare a 16 ONG-uri române active în domeniul integrării romilor, acționând ca DecadeWatch în cadrul inițiativei “Deceniul de Incluziune a Romilor 2005-2010.” Anterior el a fost un Director de Programe în cadrul NDI Romania, conducând pentru o perioadă de doi ani Programul de participare politică a romilor. De asemenea, el a dobândit experiență profesională în afaceri UE, în timp ce a îndeplinit funcție de Coordonator de Servicii Publice și Funcționar pentru Informații Publice în cadrul Centrului Informativ al Comisiei Europene în România. Stoian este licențiat în Chimie, cu o specializare post-universitară în Managementul proiectelor și un Masters (LL.M.) în legislație europeană, cu accent pe legislația socială europeană și politica socială a UE. În ultimii 10 ani el a fost implicat intensiv în numeroase proiecte europene precum și în furnizarea de programe de instruire pentru ONG-urile române din România. Un activist dedicat pentru drepturile omului, el a fost voluntar pentru anumite ONG-uri care se ocupă de grupurile vulnerabile, cum ar fi minoritățile LGBT și de romi în mai multe proiecte de promovare din domeniul anti-discriminării.

Anexa III

ÎNTĂLNIRILE MISIUNII DE EVALUARE ȘI INTERVIURI PE GRUPURI ȚINTĂ

Organizații non-guvernamentale	Reprezentant
Asociația Pro Democrația	Cristian Pîrvulescu, Președinte
Centrul pentru Jurnalism Independent	Ioana Avădani, Președinte
Centrul de Sociologie Urbană și Regională	Cătălin Stoica, Director General
Centrul de Resurse pentru Participarea Publică (CeRe)	Ioana Popa, Coordonator PR
	Cristina Tătaru, Consultant
E-Civis	Ana-Maria Moșneagu, Director
Agencia de Dezvoltare Comunitară <i>Împreună</i>	Gelu Duminică, Director Executiv
Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării	Dezideriu Gergely, Membru
	Florin Manole, Membru în bordul NDI, activist
Fondul de Educație pentru Romi	Costel Bercuș, director REF, candidat PSD
Romani Criss	Magda Matache, Director Executiv
Institutul național pentru studierea problemelor minorităților naționale	Iulius Rostas, Cercetător
Romanitin – Asociația studenților și tinerilor romi	Dinu Iulian, Președinte
Asociația Thumende	Cristinela Ionescu, absolventă a cursurilor NDI
	Sorin Vana, profesor, absolvent al cursurilor NDI
Asociația Romilor Ursari	Viorel Motaș, Președinte
Florin Cioabă, regele romilor	
Marica Ionescu, Consultant independent	
Feri Stănescu, lider al romilor	
Ferdinand Stănescu, lider al romilor	
Guvern/Parlament/Administrație locală:	Reprezentant:
BJR (Biroul Județean pentru Romi) Sibiu	Iulian Preda, Consilier
Asociația Comunitară Amaroilo	Daniela Rusu, Președinte
Biroul Parlamentar Cristian Adomniței (PNL)	Mădălina Tudose, Consilier cabinet parlamentar
Biroul Parlamentar Raluca Turcan (PDL)	Mirela Băltoiu, Consilier, Membru din staf
Departamentul pentru Relații Interetnice	Attila Markó, Secretar de Stat
Agencia județeană pentru ocuparea forței de muncă Iași	Florin Mantu, Consilier de orientare profesională
Inspectoratul școlar județean	Elena Motaș, Inspector școlar pentru romi
Consiliul Local Târnava	Giuliano Cojocaru, Consilier local independent, absolvent curs NDI
	Adrian Biri, Consilier local PRPE
	Găban Nicolae, Primarul comunei Târnava
Primăria Iași	Remus Sava, Expert în problemele romilor din cadrul Primăriei

Primăria Moțca	Arteni Costel, Primar
	Gigi Cercel, Expert în problemele romilor din cadrul Primăriei
	Nicoleta, Mediator sanitar
Agenția Națională pentru Romi	Laurențiu Iapornicu, Președinte
	Grigore Mihai, Expert
Prefectura Iași	Victorel Lupu, Prefect
	Romeo Chelaru, Directorul Cancelariei Prefectului
	Mihai Popescu, Câtea Vasile, Directori
Departamentul Administrației Prezidențiale pentru Minorități	Peter Eckstein Kovacs, Consilier Prezidențial pentru Minorități
Partide politice:	Reprezentant:
PDL Iași	Maria Cabalău, Președinta organizației de femei
	Laura Balanovici, Consilier local, PD-L
PNL București	Ben-Oni Ardelean, candidat pentru Parlamentul European
	Theodora Bertzi, Secretar General Adjunct
PNL Iași	Cristian Adomniței, deputat, fost Ministru al Educației
PSD București	Maria Lazăr, Secretar General al Organizației de Femei PS, Președintele Departamentului Egalității de Șanse al PSD
PSD Mediaș	Viorel Arcaș, Senator
	Ilie Lața, Consilier local, Vice-președinte organizației locale a PSD
PSD Petroșani	Cristian Resmeriță, Deputat
PSD Sibiu	Gheorghe Suditu, Președintele organizației locale Sibiu
	Ciobică Mihașescu, Membru, Consilier al Președintelui Geoană pe probleme de romi
Partida Romilor Iași	Roman Ștefan, Președinte al organizației județene Iași
	Dumitru Chiriac, Președinte al organizației locale Târgu Frumos
Partida Romilor Pro-Europa București	Nicolae Păun, Președinte
	Ilie Dincă, Secretar General
	Iulian Paraschiv, Consilier cabinet parlamentar
UDMR București	Verestoy Attila, Senator
Altele:	Reprezentant:
Școala locală, Moțca	Vasilica Borș, Director

Anexa IV

**Studiu de evaluare al romilor efectuat de NDI 2009:
Analiza focus-grupurilor
Principalele rezultate**

Iulie 2009

ANALIZA FOCUS-GRUPURILOR: PRINCIPALELE REZULTATE

1. SPECIFICAȚII METODOLOGICE.....	3
2. STARE GENERALĂ.....	5
3. VOTUL ȘI REPREZENTAREA POLITICĂ.....	6
4. VIAȚA ȘI IDENTITATEA PERSONALĂ.....	10
5. PROCESUL POLITIC: PARTICIPAREA POLITICĂ ȘI CIVICĂ.....	12

1. SPECIFICAȚII METODOLOGICE

Romii constituie una dintre cele mai mari și marginalizate minorități din Europa și a doua minoritate etnică ca mărime din România. În România (ca și în alte țări) romii sunt victimele preponderente ale șomajului cronic, neintegrării și discriminării, fapt ce le limitează accesul la educație, locuințe și servicii medicale. Toate aceste probleme au fost atribuite atât lipsei unei clase politice puternice cât și lipsei acute de reprezentare în structurile politice, în special în mandatele electorale.

În 2004, NDI a lansat o Inițiativă regională pe mai mulți ani pentru a încuraja participarea romilor la viața politică; în 2006 programul s-a extins pentru a cuprinde și România. Obiectivul programului pe termen lung este să construiască o masă critică de romi în fiecare țară capabili să se integreze eficient și să participe la viața politică locală, națională și regională. Acest proiect urmărește să evalueze prin sondaje și studii calitative barierele instituționale și motivaționale ce stau în calea participării politice a romilor. La cererea Institutului Național Democratic pentru Afaceri Internaționale (NDI), Centrul pentru Sociologie Urbană și regională a desfășurat 12 focus-grupuri în cadrul Proiectului NDI "Studiul de evaluare a romilor: România, 2009".

Agenda (sau programul) focus-grupurilor a fost elaborată de expertul NDI Carlo Binda și a fost discutată cu experți și moderatori la data de 24 iunie, 2009 în București. Printre punctele majore incluse în agenda focus-grupurilor se numărau: evaluarea generală a situației actuale a României, identitate și relații interetnice, participare civică, participare politică, comportamentul la vot, percepția instituțiilor publice a liderilor politici și a ONG-urilor.

Grupurile țintă ale acestui studiu calitativ au fost identificate de reprezentanta NDI în România, Alice Ratyis și de experta NDI în sondaje, Christine Quirik pe baza rezultatelor unui sondaj de opinie desfășurat la nivel național de către CURS pentru NDI în martie și aprilie 2009; sondajul a fost realizat în cadrul aceluiași program.¹ Grupurile țintă vizate erau:

- 1) Romi integrați (definiți ca romi care au absolvit minim școala primară și care sunt angajați);
- 2) Romi neintegrați;
- 3) Cetățeni care nu sunt de etnie romă (Români și cetățeni de etnie maghiară, care trăiesc în comunități /orașe alături de romi).

Operatorii de interviuri CURS au selectat participanții la focus-grupuri bazându-se pe criteriile menționate anterior. Locațiile alese pentru desfășurarea focus-grupurilor au fost alese de reprezentanții NDI și includeau atât arii urbane cât și rurale în diferite regiuni ale României. Focus-grupurile s-au desfășurat între 25 Iunie și 28 Iulie, 2009 și au fost supravegheate de experți CURS.

Tabelul 1 prezintă componența, datele și locațiile focus-grupurilor.

¹ Studiul a fost efectuat pe două eșantioane reprezentative la nivel național după cum urmează: 1) un eșantion de 600 de adulți, care nu erau de etnie romă; 2) un eșantion de 800 de adulți romi care trăiau în comunități omogene (i.e. comunități cu cel puțin 20 de romi care trăiesc pe o arie determinată. Metodologia de eșantionare este descrisă în raportul către NDI pentru componența cantitativă a Studiului NDI de evaluare a romilor, 2009

Tabelul 1. Locații, Structură și datele celor 12 Focus-grupuri din România).

<i>Locație</i>	<i>Structură</i>	<i>Data</i>
București (Urban)	Romi integrați care locuiesc în oraș (bărbați), în vârstă de 35 ani sau mai mult; 8 participanți;	25 iunie 2009
București (Urban)	Romi integrați care locuiesc în oraș (femei), în vârstă de 35 ani sau mai mult; 7 participanți;	25 iunie 2009
București (Urban)	Structură mixtă care nu este de etnie romă (4 bărbați, 5 femei), în vârstă de 35 ani sau mai mult; angajați; 9 participanți	25 iunie 2009
Soldanu (rural), Județul Călărași	Bărbați romi neintegrați; mai tineri de 35 ani; 10 participanți;	26 iunie 2009
Soldanu (rural), Județul Călărași	Femei rome neintegrate, mai tinere de 35 ani; 10 participante	26 iunie 2009
Soldanu (rural), Județul Călărași	Structură mixtă care nu este de etnie romă (6 bărbați, 5 femei), mai tineri de 35 ani; 11 participanți;	26 iunie 2009
Petroșani (Urban) Județul Hunedoara	Structură mixtă care nu este de etnie romă (4 bărbați, 4 femei), mai tineri de 35, domiciliați în cartierul Colonie; 8 participanți;	28 iunie 2009
Petroșani (Urban) Județul Hunedoara	Bărbați romi integrați, mai tineri de 35 ani, domiciliați în cartierul Colonie; 8 participanți	28 iunie 2009
Petroșani (Urban) Județul Hunedoara	Femei rome integrate, mai tinere de 35 ani, domiciliate în cartierul Colonie; 10 participante;	28 iunie 2009
Colțâu (Rural) Județul Maramureș	Bărbați romi neintegrați, peste 35 ani; 11 participanți;	28 iunie 2009
Colțâu (Rural) Județul Maramureș	Femei rome neintegrate; peste 35 ani; 12 participanți;	28 iunie 2009
Colțâu (Rural) Județul Maramureș	Etnici maghiari, mixtă (6 bărbați, 6 femei), peste 35 ai; 12 participanți	28 iunie 2009

2. STAREA DE SPIRIT GENERALĂ

Majoritatea, dacă nu toți participanții la discuțiile din cadrul focus-grupurilor au păreri negative asupra situației actuale din România. Aceste opinii sunt consistente cu rezultatele sondajului național de opinie desfășurat de CURS pentru NDI. 59% din subiecții care nu erau de etnie romă consideră că țara se îndreaptă într-o direcție greșită, în timp ce numai 13% dintre aceștia consideră că țara este pe calea cea bună; 25% consideră că direcția este mixtă și 3% nu au răspuns. În cadrul aceluiași sondaj 73% dintre subiecții de etnie romă consideră că țara se îndreaptă într-o direcție greșită, 10% consideră că direcția este cea bună; 13% consideră că direcția este mixtă și 4% nu au răspuns. Un sondaj recent (i.e. iunie 2009), desfășurat de CURS pe un eșantion reprezentativ la nivel național de 1070 de adulți chestionați, a dovedit că 78% dintre subiecți consideră că România se îndreaptă într-o direcție greșită. Cum am menționat mai sus, majoritatea participanților la discuțiile din cadrul focus-grupurilor noastre consideră de asemenea că țara se îndreaptă într-o direcție greșită.

Pentru unii dintre respondenții focus-grupurilor noastre „direcție greșită” se referă la numeroasele scandaluri politice ce par să marcheze viața politică a țării. Pentru alți respondenți (de ex. etnicii maghiari din Colțâu, romi și persoane care nu sunt de etnie romă din Petroșani) „direcție greșită” însemna starea precară a economiei naționale și prezenta criză financiară globală.

Printre termenii folosiți în chip repetat de respondenții noștri pentru a caracteriza situația actuală a României se numără: ”deplorabil”, ”sărăcie extremă”, ”calvar”, „dezastru”, „haos”. Per total, majoritatea respondenților atât romi cât și cei de alte etnii consideră situația actuală a României mai proastă decât acum un an. Motivele care pot explica înrăutățirea situației României și a respondenților sunt lipsa locurilor de muncă, ascensiunea prețurilor, salarii mici – toate legate de criza financiară globală. Alte aspecte disfuncționale menționate de respondenți includ corupția în sistemul medical și calitatea proastă a sistemului educațional român. Unii dintre respondenții romi (în special bărbați) au menționat și discriminarea etnică cu care se confruntă pe piața locurilor de muncă. Potrivit respondenților noștri romi, comparativ cu românii, aceștia se confruntă cu mai multe dificultăți în obținerea unei slujbe și sunt primii concediați în cazul unei restrângeri economice sau a unei restructurări.

Când au fost întrebați despre problemele cu care se confruntă comunitățile locale, mulți respondenți (indiferent de etnie sau religie) au invocat chestiuni legate de infrastructura defectuoasă a orașelor sau satelor (de ex.: drumuri, aprovizionarea cu apă, sistemul de încălzire, sistemul de canalizare etc.). În zonele urbane (ex.: București și Petroșani), infracțiunile și delincvența par a fi o problemă, în special în anumite cartiere. De asemenea, cartierele locuite preponderent de romi par a se confrunța cu probleme mai numeroase și mai grave în ceea ce privește infrastructura (lipsa apei, curentului electric, canalizării) și accesul la o educație de calitate.

Potrivit respondenților noștri, principalul vinovat pentru situația dificilă a României este clasa politică a țării. Aleșii oficiali atât la nivel local cât și central (adică membrii ai parlamentului) sunt percepuți ca fiind structural corupți și dezinteresați de „problemele reale” ale cetățenilor. Datele adunate în cadrul focus-grupurilor noastre și sondajului la nivel național indică că există o diviziune profundă sau o prăpastie între membrii clasei politice române și cetățenii de rând, cei din urmă fiind profund nemulțumiți de primii.

3. VOTUL ȘI REPREZENTAREA POLITICĂ

3.1 Interacțiuni cu reprezentanții partidelor politice

Interacțiunile respondenților cu reprezentanții partidelor politice în afara campaniilor electorale sunt rare și mai degrabă negative atât în cazul romilor (indiferent dacă integrați sau nu) cât și în cazul persoanelor care nu sunt de etnie romă. După campaniile electorale, respondenții interacționează în special cu oficiali aleși la nivel local (de ex.: primar, consilieri locali etc.) și mai puțin dacă chiar nu deloc cu membrii parlamentului sau liderii partidelor politice naționale.

Interacțiuni cu reprezentanții partidelor politice. Majoritate participanților au afirmat că au fost contactați de reprezentanții partidelor politice numai în timpul campaniilor electorale, când aceștia au vizitat orașele/satele unde s-au desfășurat focus-grupurile (în special orașele/cartierele/satele mai sărace) și le-au oferit votanților eligibili cadouri, de regulă produse alimentare și au părut interesați de problemele lor.

„Politicienii ne caută când au nevoie de voturile noastre. Ne dau pungii de plastic cu ulei, zahăr și făină... 'Bună ziua! Sunt așa și pe dincolo, votează-mă și ...așa mai departe!' Dar dacă încerci să iei legătura cu ei după alegeri, nu-ți mai răspund ”[femeie romă integrată, București]

„Îți ascultă problemele, iau notițe...dar după aia...ce!? Nimic!!”[nici un rezultat]

„După campaniile electorale [politicienii]nu ne contactează, ne contactează numai în timpul campaniilor electorale” [femeie care nu este de etnie romă, București]

„[Politicienii și candidații] îți cer părerea, nu pomenesc de nimic de vot, ne întreabă cu ce probleme ne confruntăm, ne ascultă, își iau notițe, totuși [problemele noastre] rămân pe o bucățică de hârtie [nerezolvate]”[femeie care nu este de etnie romă, București]

„Ne caută numai când au nevoie de voturile noastre. În timpul campaniilor electorale, caută pe toată lumea ... merg din ușă în ușă si-ți promit de toate” [femeie de neintegrată de etnie romă]

„[Politicienii] vin de obicei când e campanie electorală. Îl contactează pe X, știu că sunt vreo 10 familii care sunt foarte sărace și se duc la ele înainte să voteze și le dau o sticlă de ulei, niște zahăr și membrii familiei ăleia zic ,Aha, dacă omul acesta ne dă ceva acum, o să ne dea și pe viitor’ și votează cu reprezentantul partidului acela. După alegeri, pentru 4 ani de mandat, politicienii fac ce au chef ” [bărbat care nu este de etnie romă, Petroșani]

Invitație de înscriere în filiala unui partid politic. Nu s-au înregistrat cazuri printre respondenții noștri de primire de invitații de înscriere în rândul filialei vreunui partid politic. Respondenții noștri explică acest fapt invocând statutul pe care ei îl dețin, de exemplu: *”suntem needucați, săraci [și politicienii]nu sunt interesați de noi ”* și, în același timp, susțin că *„sunt interesați de oameni bogați și deci puternici, de oameni educați, de oameni care sunt lideri în comunitățile din care fac parte”*

Consultarea unui partid politic într-o chestiune sau problemă anume nu este o practică uzuală printre respondenții noștri pentru că au o încredere scăzută în partidele politice și în reprezentanții lor. Mai mult, respondenții noștri sunt foarte dezamăgiți de reprezentanții partidelor politice pentru că susțin că politicienii nu manifestă un interes real în problemele cetățenilor de rând. De

aceea, când sunt puși față în față cu posibilitatea de a aborda un partid politic cu privire la o chestiune anume, majoritatea (dacă nu chiar toți) respondenților preferă să n-o facă.

„Nu-i găsești sau nu poți sa-i contactezi [reprezentanții partidelor politice] ...Da...nu au un singur birou și când îi cauți într-un loc și se spune că sunt la celălalt birou sau pe teren și problemele tale rămân nerezolvate. Îți spun să te înscrii pe o listă de așteptare (pentru întrevederi) dar până să-ți vină rândul le expiră mandatul...” [bărbat rom integrat]

" Nu am contactat niciodată un partid politic. Sunt toți niște mincinoși și nici ei n-au făcut nimic să mă abordeze." [bărbat rom integrat]

" Știm cum sa-i contactăm, dar ne ignoră după alegeri" [femeie romă integrată, București]

„Da, am încercat să iau legătura cu niște politicieni...Am fost tratată ca un nimeni, am fost ignorată și nu mi-a plăcut. Îmi ceream drepturile, și ea ca membru al consiliului local ar fi trebuit să mă ajute pentru că rezolvarea problemelor ca a mea intra în atribuțiile ei” [femeie romă integrată, București]

" Nu-i contactez. Nu îndrăznesc să-i abordez. Nu îndrăznesc....îți spun întotdeauna 'vino mâine' și mâine ... te simți descurajat." [femeie romă integrată, București]

" Nu avem curaj pentru ca știm că e inutil. Sunt toți mincinoși." [femeie care nu este de etnie romă, Petroșani]

3.2 Motive pentru a vota sau a nu vota

Majoritatea respondenților nu au votat la ultimele trei alegeri. Dar, comparativ cu romii, mai puține persoane care nu sunt de etnie romă au votat la ultimele trei alegeri. Respondenții care nu au votat își justifică comportamentul invocând dezamăgirea pe care o resimt față de politica română, de lipsa opțiunilor reale la alegeri sau susținând ca toți politicieni sunt niște mincinoși și hoți interesați exclusiv de bună-starea personală.

" N-am mai votat de când Constantinescu [un fost președinte al României între a 1996 și 2000] a fost ales pentru că m-a dezamăgit." [bărbat rom integrat, București]

"Știam cine candidează, dar mi s-a părut inutil să votez. Pentru că nu puteai să iei o decizie, nici unul dintre candidați nu merita votul nostru." [femeie care nu este de origine romă, Petroșani]

"N-am cu cine să votez, candidează toți să facă bani și nu să facă ceva pentru mine sau pentru alții ca " [femeie care nu este de origine romă, Petroșani]

"Nu vreau să votez cu niște hoți." [bărbat rom integrat, Petroșani]

Respondenții care au votat își motivează comportamentul invocând datoria lor de cetățeni sau susținând că votând vor încuraja atingerea unui standard mai bun de trai. Este important să amintim că unii respondenți au afirmat că au votat deoarece se temeau de anumite repercusiuni cum ar fi interzicerea accesului la servicii sociale sau administrative de către birocrății locali.

"Am votat pentru că am fost cumva forțați să votăm pentru că dacă mergem la primărie cu vreo problemă sau pentru servicii sociale, autoritățile ne ceartă că n-am votat. [femeie romă integrată, Petroșani]

Totuși, au fost cazuri de respondenți de etnie romă care au afirmat că au votat în schimbul unei sume de bani

"Am votat pentru că mi-au promis 300 de lei " [aproximativ 100 USD, femeie romă integrată, București]

3.3 Factori și particularități care influențează decizia de a vota

Principalii factori care influențează decizia la vot în rândul respondenților noștri sunt, în ordine, programul/politicile unui partid politic, urmate de calitățile personale ale candidatului și, în sfârșit, afilierea la un partid politic a candidatului. În acest caz, există totuși o diferență între respondenții romi și cei care nu sunt de etnie romă; ultimii au tendința de a acorda mai multă importanță afilierii candidatului la un partid politic, în timp ce, respondenții de etnie romă pretind că pun în primul rând accent pe politicile adoptate de un partid

" Cred că e ca la fotbal: în primul rând contează partidul, adică echipa pe care o susții, așa că oamenii spun că vor vota pentru acel partid pentru că susțin acel partid, în al doilea rând, te gândești la candidat, și, în sfârșit, la politicile partidului, deși tind să cred că ordinea ar trebui inversată.." [bărbat care nu este de etnie romă, București]

"Contează sa-ți ții promisiunile; nu contează ce partid reprezintă." [femeie romă neintegrată, Soldanu]

" Calitățile personale și promisiunile unui candidat [contează]. Dacă dă ce e mai bun din el, te poate convinge să-l votezi." [bărbat rom integrat, Petroșani]

Importanța particularităților precum sexul sau etnia pare să varieze în diferite grade în cazul deciziei exprimate prin vot. De exemplu, femeile romă par mai dornice să voteze cu o femeie și susțin acest lucru prin afirmații de genul: „femeia este gospodina”, „o femeie va fi mai atentă la problemele femeilor și copiilor”, „o femeie înțelege mai bine preocupările unei mame singure sau ale unei casnice”. Opinii favorabile candidaturii femeilor în funcții politice au fost de asemenea exprimate de respondenți care nu sunt de etnie romă:

" Până acum, numai câteva femei au fost promovate în politică și numai lucruri rele s-au întâmplat. Hai să le dăm o șansă femeilor și poate lucrurile se vor îndrepta ".

"Cred că o femeie e mai inteligentă decât un bărbat, e mai deșteaptă și muncește mai mult decât un bărbat... știe mai bine cum să crească niște copii și va înțelege mai bine atât femeile cât și bărbații." [femeie romă neintegrată, Soldanu]

În ceea ce privește etnia unui candidat, unii respondenți au considerat această chestiune ca având o influență mai mică asupra deciziei exprimate prin vot:

"[Etnia unui candidat] nu contează; trăim aici într-o comunitate de mulți ani. [Etnia] nu contează; [politicienii] ar trebui să facă ceva pentru copii ... pentru toata lumea, nu numai pentru noi [romii]... viața e la fel pentru toți." [femeie romă integrată, București]

"[Etnia unui candidat] nu contează; el sau ea trebuie să se poarte ca o adevărată ființă umană." [femeie romă integrată, București]

"Cred că [etnia] nu contează; tot ce contează e candidatul... dacă e /ea a făcut ceva bun în trecut." [femeie care nu este de etnie romă, Petroșani]

Pentru unii respondenți (în special romi neintegrați), etnia unui candidat este importantă.

"Dacă candidatul ar fi rom, poate aș vota pentru el pentru că cei care nu sunt de etnie romă ne discriminează. În condițiile în care candidatul ar fi rom ca noi, poate lucrurile ar sta altfel. Poate că și candidatul rom s-a confruntat cu probleme ca ale noastre în copilăria sa" [femeie romă neintegrată, Soldanu]

"Da, aș vota pentru un candidat rom pentru că ar cunoaște mai bine problemele cu care se confruntă romii." [femeie romă integrată, Petroșani]

"[Aș vota un candidat rom pentru că] poți să vorbești cu el chiar dacă ești needucat. Vorbește limba ta!" [femeie romă integrată, Petroșani]

"Dacă aș avea posibilitatea să votez cu un candidat rom, aș face-o bucuros. Pentru că aparține aceluiași grup etnic și trebuie să ne reprezinte, să ne rezolve problemele mai eficient.." [bărbat rom integrat, Petroșani]

Există, totuși, câteva cazuri de respondenți romi care au susținut că ar vota mai degrabă un candidat român decât unul rom:

"[N-aș vota un candidat rom pentru că] romii sunt mai corupți decât românii." [bărbat rom integrat, București]

"[N-aș vota un candidat rom pentru că] te poți înțelege mai bine cu un român decât cu un rom." [femeie romă integrată, București]

Pentru respondenții care nu sunt de etnie romă, etnia unui candidat este deosebit de importantă. Comparativ cu respondenții romi, respondenții români au tendința de a prefera să voteze un candidat român, mai degrabă decât un candidat de altă etnie.

De asemenea, pentru respondenții români este preferabil să voteze un candidat maghiar, mai degrabă decât unul rom (dacă un rom sau un maghiar ar fi singurele opțiuni posibile). Lucrurile stau așa pentru că,

"...suntem români și nu cred că vom alege vreodată ca președinte o persoană de culoare, un rom. Vreau să spun că un candidat poate să fie maghiar, maghiarii sunt oameni educați și știu ce vor." [bărbat care nu este de etnie romă, București]

4. VIAȚA ȘI IDENTITATEA PERSONALĂ

Când s-a pus problema dacă viața unui rom este diferită de viața unui român, opinia generală a participanților la focus-grupul nostru a fost că sunt diferențe semnificative între acestea. Cei mai mulți respondenți de etnie romă au considerat viața lor mai rea decât viața unui român pentru că persoanele de etnie romă sunt discriminate în multe (dacă nu în majoritatea) domenii, de la piața locurilor de muncă până la accesul la educație, accesul la serviciile medicale publice și alte instituții (de stat). Principalul motiv pentru care sunt discriminați este, potrivit unor respondenți, "*simplul fapt de a fi rom*".

"Moderator: Deci, ați spus că viețile persoanelor de etnie romă sunt destul de asemănătoare, dar viața unei persoane de etnie romă este foarte diferită de cea a unui român. În ce sens?"

V: Te fac „țigan” oriunde ai merge. Când te urci în autobuz, te evită și își iau măsuri de precauție, spun 'S-a urcat un țigan în autobuz.'. Dar și Românii fură....

B: Românii se cred mai buni decât noi. Nu ne arată nici un pic de respect. Când ne urcăm în autobuz, ei spun 'Țiganii s-au urcat în autobuz, ciorile!'... așa ne zic. 'Fii atent [păzește-ți buzunarele] s-au urcat ciorile în autobuz!' [...]

Moderator: Dar în privința spitalelor? Ce zic?

B: Zic: A intrat un pacient. Uitați-vă ce negru e." [F.G., bărbat rom, Soldanu]

"C: Este foarte greu în România! Lipsa locurilor de muncă... ce să vă zic?! Noi, cei de culoare, suntem marginalizați. Pentru a găsi un loc de muncă, m-am plimbat pe la 10 companii diferite. Este rasism. S-au uitat la culoarea pielii mele... Vă spun adevărul.

Moderator: Și cât a durat să fiți respins de aceste 10 companii?

C: Cam o săptămână. Ce o să mănânce copiii mei?" [F.G., bărbat rom, - București]

Unii dintre participanții la focus-grupul nostru explică imposibilitatea obținerii unui loc de muncă prin invocarea unor factori precum etnia, lipsa educației formale și barierele culturale. Atât romii cât și românii cred că viețile romilor și cele ale românilor sunt destul de diferite. În general, românii consideră că romii sunt mult mai săraci decât românii și au o viață mult mai dificilă. Mai mult, se pare că atât romii din zonele urbane cât și romii din zonele rurale au fost drastic afectați de actuala criza financiară. Participanții romi la discuțiile grupului nostru au spus că nu își mai pot găsi locuri de muncă, iar cei care sunt angajați susțin fie că angajatorii îi plătesc mai puțin, fie că sunt amenințați că vor fi concediați *primii*.

O altă problemă specifică cu care se confruntă persoanele de etnie romă este incapacitatea de a-și sprijini familiile datorită numărului mare de copii în familiile rome. O parte din participanții la focus-grupul nostru (atât romi cât și români) cred că lipsa accesului la locuri de muncă ar putea fi motivul care ar explica infracțiunile mărunte (în special furturi și tâlhării) presupus comise în mod exclusiv de persoane de etnie romă.

Atunci când s-a vorbit despre interacțiunile dintre români și romi, impresia generală a fost că relațiile dintre cele două grupuri se înrăutățesc. În zonele rurale, mulți romi au construit case în mod ilegal pe domeniul public și acest fapt este o sursă de tensiuni între rezidenții care nu sunt de etnie romă și rezidenții care sunt de etnie romă. Unele femei rome care au participat la discuțiile noastre de grup au avut tendința de a fi mai optimiste, susținând că atât românii cât și romii au învățat (în școli) să fie mai toleranți. Potrivit unor respondenți, acest punct de vedere mai optimist ar putea fi inexact dat fiind faptul că majoritatea femeilor rome din zonele rurale se limitează la gospodăriile lor și nu interacționează frecvent cu persoane care nu sunt de etnie romă.

În zonele rurale, exemplele de colaborări de succes între romi și români se referă aproape exclusiv la relații de scurtă durată bazate pe muncă. Neavând pământ în proprietate și neavând un loc de muncă constant, mulți romi muncesc pentru români și sunt plătiți cu ziua. Situația este diferită în zonele urbane, unde mai mulți romi declară că au relații de lungă durată cu români (i.e. au prieteni români, colegi și vecini). Cu toate acestea, în rândul românilor există o percepție larg răspândită potrivit căreia ar trebui să fie atenți atunci când au de-a face sau când intră în relații cu romii, întrucât aceștia din urmă au tendința de a fi "*alunecoși și întotdeauna cu gândul la metode de a te înșela și a profita de tine.*"

În ceea ce privește preferințele pentru partidele minorităților etnice față de partidele politice principale, mulți respondenți de etnie romă nu au semnalat diferențe între acestea, susținând că ambele sunt corupte și nu le pasă prea mult de "*problemele reale*" ale oamenilor. Totuși, față de romii din zonele urbane, mai mulți romi din zonele rurale cred că interesele lor ar putea fi mai bine reprezentate de partidele minorităților etnice pentru că aceste partide înțeleg mai bine problemele locale ale romilor. Cei mai mulți romi din zonele urbane consideră că partidele minorităților politice nu au forță suficientă pentru a se face auzite și pentru a influența politica națională. Probabil că din această cauză mulți orășeni romi preferă partidele politice principale. Cu toate acestea, potrivit respondenților noștri romi din zonele urbane, partidele politice principale ar trebui să aibă mai mulți reprezentanți de etnie romă printre rândurile lor.

Atât romii integrați cât și cei neintegrați sunt de părere că comunitățile lor sunt dezbinat și că ar trebui să fie mai uniți. Ei sunt conștienți de faptul că mulți romi își vând voturile pentru beneficii imediate precum banii sau cadourile. Ei cred că "romii ar trebui să fie mai inteligenți, să fie uniți și să voteze pentru reprezentanții lor în parlament, așa cum fac ungurii." Romii apreciază în general comunitatea maghiară și o admiră, considerând-o unită și bine organizată. Astfel, respondenții romi (în special din Colțâu) iau comunitatea maghiară ca pe un exemplu de cum ar trebui să fie comunitatea romă. Atunci când simt că drepturile lor sunt încălcate, respondenții romi spun că ar merge instituțiile publice locale cum ar fi poliția, primarul, consilierii locali, pe care le știu sau la conducătorul comunității lor locale. ("*Bulibașa* ").

În discuțiile focus-grupului nostru, atât românii cât și romii au clasificat romii în trei mari categorii, după cum urmează: 1) așa-numiții "romi integrați", care sunt considerați a fi "mai curați, mai bine educați și acceptați de persoanele care nu sunt de etnie romă"; 2) categoria "romii care înfruntă greutăți", care include romii care muncesc din greu și încearcă să își plătească impozitele fără întreprinde acțiuni ilegale; și 3) categoria "romii stânjenitori", care include romii needucați, șomeri, "care fură și nu doresc să lucreze" și sunt văzuți ca o rușine a întregii comunități de romi.

Un alt fapt interesant semnalat de către respondenții noștri romi are de-a face cu imaginea extrem de negativă pe care romii din România o au în unele țări europene, mai ales în Italia și în Spania. Mulți respondenți romi consideră că mass-media străină a denaturat imaginea romilor în aceste țări și, ca urmare, romii sunt acum învinuiți pentru toate crimele comise în Italia și Spania, chiar și atunci când autorii acestora nu sunt de etnie romă. Respondenții noștri romi au acuzat de asemenea autoritățile statale române că nu fac nimic pentru a proteja cetățenii săi romi care au reședința în străinătate. Inacțiunea statului român, este, pentru mulți respondenți romi, o altă dovadă a faptului că statului român nu-i pasă cu adevărat de ei.

5. PROCESUL POLITIC: PARTICIPAREA POLITICĂ ȘI CIVICĂ

Interacțiunea cetățenilor cu instituțiile guvernamentale. Indiferent de etnie, sex, educație sau vârstă, în marea majoritate a cazurilor, focus-grupul nostru de discuții a menționat că interacțiunea cu instituțiile guvernamentale se caracterizează prin lipsa de încredere. Aceste sentimente sunt rezultatul experienței anterioare pe care participanții noștri au avut-o atunci când au apelat la diverse instituții; astfel de experiențe au fost marcate de rigiditate birocratică, întârzieri, amânări și de lipsa de respect din partea funcționarilor publici. De asemenea, participanții noștri par că au senzația că în cazul în care cineva nu are "relații" (sau "conexiuni") și nu cunoaște oamenii potriviți, nici o problemă nu poate fi rezolvată.

"Uită-te la mine, de exemplu, am înregistrat o cerere la primărie acum 4 ani pentru aceste locuințe ANL pentru tineri [NOTA NOASTRĂ: ANL – Agenția Națională pentru Locuințe dezvoltă proiecte de locuințe sociale] dar dacă nu ai pe nimeni sau dacă nu știi pe cineva acolo... îmi tot spun să îmi reînnoiesc cererea... Nu am încredere în nimeni..." [F. G., persoană care nu este de etnie romă, București]

Respondenții romi (în special romii neintegrați) au numeroase probleme în accesarea instituțiilor publice și în abordarea autorităților publice pentru că multor romi le lipsesc informațiile despre instituțiile publice sau de altă natură care ar putea să îi ajute să își apere interesele.

"Cei mai mulți dintre noi nu știu unde să se ducă dacă suntem discriminați de angajator. Trebuie să te descurci cu aceste lucruri pe cont propriu. Ce poți să faci? Dacă te duci la un consilier local acesta nu va fi capabil să te ajute. Ei te trimit la un alt birou. Nu avem un avocat la nivel județean. Știu multe cazuri și pot să vă spun mult mai multe despre acestea" [F. G., bărbat rom, Colțâu]

Conștientizarea și interacțiunea cu reprezentanții aleși la nivel local. Familiaritatea cu reprezentanții locali aleși variază în funcție de zonele rurale și urbane, origine etnică și interesul în politică. În zonele rurale (comunități mai mici), respondenții tind să își cunoască conducătorii aleși, fie consilieri locali sau parlamentari în colegiul acestora. În zonele rurale, respondenții romi (și cei care nu sunt de etnie romă) au tendința de a interacționa mai mult cu conducătorii locali aleși. În zonele urbane, atât respondenții de etnie romă cât și cei care nu sunt de etnie romă sunt mai puțin familiarizați cu oficialii publici locali. Respondenții care pretind că sunt interesați și foarte interesați de politică au o mai bună cunoaștere a conducătorilor politici locali sau naționali.

Imaginea reprezentantului politic ideal. Când vorbim despre calitățile pe care trebuie să le aibă reprezentantul ales, putem să facem o distincție între elementele semnalate de marea majoritate a participanților la focus-grupul nostru față de cele semnalate de romi neintegrați și etnici maghiari. Într-o foarte mare măsură, așteptările respondenților față de reprezentanții locali se referă la aptitudinile sociale, deschidere și interesul pentru problemele comunității. În acest sens, cei mai mulți respondenți susțin că aleșii locali *"trebuie să își îndeplinească promisiunile făcute în timpul campaniilor electorale, trebuie să știe cum să vorbească cu oameni obișnuiți și să fie aproape de ei, să înființeze filiale în localitățile mai mici și mai îndepărtate, să implice oamenii în punerea în aplicare a proiectelor comunității, să se informeze cu privire la problemele oamenilor și ale comunității și să ignore rațiunile politice atunci când distribuie fondurile."*

În ceea ce privește problemele specifice, etnicii maghiari ar dori să fie invitați mai des la ședințele consiliului, cel puțin la acelea în care se iau decizii importante pentru comunitate. De asemenea, ei și-ar dori să vadă o implicare sporită din partea autorităților în rezolvarea problemelor romilor și pe această cale asigurarea unui nivel de trai mai bun.

Respondenții romi, în special romii neintegrați, și-ar dori ca autoritățile locale să se implice mai mult în rezolvarea problemelor lor; respondenții romi se așteaptă de asemenea ca autoritățile locale să-i informeze și să-i consulte în chestiunile importante pentru întreaga comunitate. Respondenții romi au senzația că oficialii locali, care ar trebui să-i ajute să se integreze mai bine în comunitate, sunt străini de problemele lor. Acesta este și motivul pentru care numeroși respondenți romi au accentuat nevoia prezenței în comunitatea lor a unui reprezentat de etnie romă al unei organizații publice. Un asemenea reprezentat de etnie romă ar fi responsabil de medierea comunicării dintre romi și autoritățile locale.

Disponibilitatea de a candida la funcții publice. Disponibilitatea respondenților noștri de a candida la funcții publice nu pare a fi afectată de factori ca etnia. Principalele motive ale refuzului de a candida la funcții publice au de-a face cu auto-perceperea pregătirii personale ca fiind slabe, lipsa de experiență, lipsa sprijinului politic (în special în cazul respondenților romi) și imoralitatea care se presupune că prevalează în viața politică.

Printre liderii politici cei mai agreați de respondenții noștri se numără actualul președinte Traian Băsescu, fostul președinte Ion Iliescu, actualul prim-ministru și foști prim-miniștri și actuali membri ai cabinetului (Emil Boc, Victor Ciorbea, Elena Udrea, Theodor Stolojan), actuali și foști membri ai parlamentului (Mădălin Voicu, Crin Antonescu, Mircea Geoană, Victor Ponta, Mona Muscă, George Becali, Laszlo Tokes) ca și lideri din administrația locală (Liviu Negoită, Cristian Popescu-Piedone, Tiberiu Iacob-Ridzi, Klaus Johannis). Respondenții romi au menționat în repetate rânduri numele lui Gigi Becali - un om de afaceri nonconformist și un om politic român controversat - care mai este cunoscut și pentru acțiunile sale caritabile, trecerea la public și fanatismul religios.

Notorietatea și accesibilitatea Biroului județean pentru romi (BJR). Numai în Colțau și Petroșani, cel puțin un singur respondent a confirmat că a auzit de BJR. În Colțau, majoritatea respondenților care erau la curent cu existența BJR au și încercat să apeleze la acest organism. Au făcut acest lucru din următoarele motive: 1) să raporteze discriminări împotriva copiilor romi; 2) să-și înscrie copiii la școală; 3) să reclame calitatea slabă a educației pentru romi; 4) să invite un reprezentat BJR în Colțau pentru a rezolva problemele școlilor locale; 5) să rezolve chestiuni legate de acte de identitate sau alte documente oficiale. Respondenții care nu știau de existența BJR s-au plâns că nu sunt la curent cu existența unei asemenea instituții, cu locația ei și cu atribuțiile ei.

Impresii privind rolul cetățenilor de rând în îmbunătățirea sistemului politic. Indiferent de etnie, vârstă, sex sau educație, majoritatea respondenților se simt neputincioși vizavi de sistemul politic din România și de aleși. După cum am menționat anterior, pare a exista o prăpastie între membri clasei politice române și cetățenii de rând, cei din urmă fiind profund nemulțumiți de primii. Drept urmare, majoritatea respondenților sunt foarte sceptici în privința puterii cetățeanului de rând de a influența și îmbunătăți actualul sistem politic. Posibilele soluții propuse de respondenții noștri pentru a influența și îmbunătăți actualul sistem politic (i.e. clasa politică) au un caracter mai degrabă radical și includ boicotarea alegerilor, greve și demonstrații la scară largă împotriva guvernului, președinției și parlamentului. Unii respondenți romi s-au referit de asemenea la necesitatea existenței unor organizații mai puternice ale romilor, acestea din urmă fiind în prezent extrem de fragmentate.

Notorietatea și perceperea ONG-urilor. În focus-grupurile la care au participat respondenți romi, ONG-urile care se ocupă de problemele romilor au o notorietate ridicată. Printre ONG-urile menționate de respondenții romi se numără "Romani Criss" și "Tumende" (în Petroșani); partidul politic al romilor "Partida Roma" a fost de asemenea menționat. Impresia generală despre astfel de organizații este una bună. Respondenții noștri romi au menționat o serie de programe și acțiuni ale ONG-urilor care s-au bucurat de succes cum ar fi: programe culturale și educaționale, cursuri despre politicile publice, cursuri despre meșteșuguri tradiționale, programe pentru copii (excursii) etc. Un program menționat de respondenții noștri care nu s-a bucurat de succes își propunea combaterea violenței domestice în Petroșani; acest program urmărea să creeze un adăpost pentru victimele violenței domestice (femei și copii), dar, aparent, a fost un eșec.

În plus, mai mulți respondenți de etnie romă au afirmat că ONG-urile trebuie să fie mai implicate în comunitățile lor și trebuie să viziteze comunitățile/cartierele de romi mai des. Alți respondenți de etnie romă au afirmat că multe ONG-uri romi nu au suficientă putere deoarece nu au fonduri și pentru că romii sunt mai puțin înclinați spre implicarea în asociații și activități de voluntariat. De asemenea, câțiva respondenți au afirmat că unele ONG-uri romi sunt inefficiente deoarece liderii acestora nu sunt interesați de problemele romilor și deturneză fondurile/resursele pentru a le folosi în afaceri/interese personale.

Doar câțiva dintre participanții la focus-grupuri au declarat că au participat voluntar în programe ale ONG-urilor. În plus, marea majoritate a respondenților noștri a afirmat dacă, dacă ar fi solicitați, ar participa cu plăcere ca voluntari în diferite programe și inițiative civice cum ar fi programe pentru copii, programe educaționale și culturale și programe pentru protecția animalelor.